

246351
BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

HEINRICH HEINE

Noți Florentine

TRADUCERE DUPĂ ORIGINAL

DE

ST. ANTIM

BUCUREȘTI

DONAȚIA
BABU GLUCERU

EDITURA LIBRARIEI LEON ALCALAY

No. 37, Calea Victoriei, No. 37

1909

NOAPTEA INTAIA

Maximilian găsi pe medic în anticameră, tocmai când își puneă mânușile să plece.

— Sunt foarte grăbit — îi zise acesta. Signora Maria n'a dormit toată ziua, abia acum a ațipit și nu-i nevoe, cred, să-ți mai spun să bagi de seamă să n'o trezești. Trebuie să șadă liniștită, să nu se urnească; să nu se miște cătuși de puțin, să nu vorbească, — numai distracțiile o vor scăpa. Înșiră-i, te rog, tot felul de povești ca să fie nevoită să te asculte liniștită.

— Fii pe pace doctore, — răspunse Maximilian cu un zâmbet dureros — m'am

deprins eu cu flecăritul și nu ți-o las eu să vie vreodată la cuvânt. Ii înșir la nimicuri câte poștești... Dar spune-mi, te rog, cât crezi să mai trăiască?

— Sunt foarte grăbit — răspunse medicul și se eschivă.

Debora cea neagră, cu auzul ei ascuțit recunoscuse după pas pe cel sosit și-i deschise încet ușa. La un semn al acestuia, dânsa părăsi odaia în vârful degetelor și Maximilian se găsi astfel singur la prietena lui.

Odaia eră pe jumătate luminată de o singură lampă, care aruncă, din timp în timp lumini, când timide când cercetătoare asupra obrazului femeii, îmbrăcată într'o haină subțire de muselină albă și întinsă liniștită pe o canapea de catifea verde.

Maximilian stătù câtva timp tăcut, cu mâinile încrucișate înaintea femeii dorminde și nu se sătură privind brațele ei frumoase, pe cari haina cea ușoară de muselină mai mult le vădea decât le ascunde. De câte ori lampa aruncă o dungă de lumină asupra feței ei palide, Maximilian tresărea.

— Pentru Dumnezeu — își zise el încet — ce-i asta? Ce amintire se

deșteaptă în mine? Da, acum îmi dau seama. Figura aceasta albă pe fondul acesta verde, da....

În clipa aceea se trezi bolnava și ca din adâncimile unui vis își pironi asupra lui Maximilian dulcii, albaștrii ei ochi.

— La ce te gândeai Maximilian? întrebă ea cu vocea aceia îngrozitoare, stinsă a ofticoșilor, în care ni se pare a auzi în acelaș timp gânguritul unui copil, ciripitul unei pasări și horcăitul unui muribund.

„La ce te gândeai Maximilian? repetă ea și se ridică așa de brusc că buclele-i blonde se încolăciră în jurul tâmplelor ei ca niște șerpi de aur zădăriți.

— Pentru Dumnezeu! — zise Maximilian, în timp ce încercă s'o așeze iarăși liniștit pe canapea — șezi bine, nu vorbi, îți voi spune tot, tot ce gândesc și ce simt și chiar ceea ce nu simt.

— În adevăr, — continuă el — nu-mi pot da deslușit seama ce gândeam și ce simțeam odinioară. Icoane din copilărie îmi trecură șterse prin minte, mă gândeam la castelul mamei, la grădina lui pustie, la frumoasa lui statuie de marmoră întinsă în iarbă.

„Am zis castelul mamei, te rog însă să

nu-ți inchipui ceva măreț, impunător. Cu denumirea aceasta m'am deprins de mic; tata pronunță în chip cu totul deosebit acest cuvânt și-l însoțeă totdeauna cu un zâmbet așa de straniu. Înțelesul acestui zâmbet îl pricepui abia mai târziu, la doisprezece ani, când am vizitat și eu castelul.

Era prima mea călătorie. Am călătorit toată ziua printr'o pădure deasă, a cărei fiori neînțeleși mi-au rămas pentru totdeauna întipăriți. Abia către seară ne oprirăm înaintea unei rampe de lemn, care ne despărțea de câmpie. A trebuit să așteptăm mai o jumătate de ceas până să vie băiatul din bordeiul de lut din apropiere ca să dea rampa la o parte să putem trece.

Zic „băiatul“ pentru că bătrâna Marta obicinuiă să zică astfel quatrogenarului ei nepot.

Pentru a-și primi stăpânii cum se cuvine, „băiatul“ își puse o livrea veche rămasă moștenire de la răposatul său unchiu și fiindcă fusese nevoit s'o perie ne-a lăsat să așteptăm atâta. Dacă i-am fi dat răgaz, își puneă și ciorapii, dar și așa picioarele lui lungi, goale și roșii nu

se prea deosibeau de haina-i roșie. Dacă avea sau nu pantaloni, nu știu.

Servitorul nostru, Ion, care auzise de multe ori vorbindu-se de castel, făcù o mutră mirată când băiatul ne duse la căsuța hârbuită din fundul curței.

În clipa însă în care mama îi porunci să ducă paturile în casă, îi se făcù aproape rău. Cum să-și fi putut el închipui că nu sunt paturi în castel. Iar porunca mamei de a aduce așternut pentru noi, ori n'a băgat-o în seamă, ori o socotise de prisos.

Căsuță cu'n singur cat, care în vremile ei cele mai bune nu putea avea decât cel mult cinci camere de locuit, erà o jalnică icoană a trecutului. Mobila sfărâmată, tapetele sparte, nici un geam întreg, pe alocurea podelele stricate, pretutindeni urmele urâte ale obraznicei gospodării soldățești.

— Militarii au petrecut totdeauna bine la noi, — zise băiatul cu un răs idiot.

Mama făcù semn s'o lăsăm singură și pe când Ion cu băiatul plecaseră să-și caute de treabă, m'am scoborât în grădină. Aceiași nemângăiată priveliște a distrugerii. Copacii cei mari erau în parte ciopârțiți, în parte dezrădăcinați,

iar plantele parazitare se ridicaseră uricioase deasupra trunchiurilor căzute. Pe ici și colea se mai puteau recunoaște aleele de odinioară. Pe alocurea erau și statui cărora le lipseau capetele sau în orice caz nasurile. Imi aduc aminte de o Diană, al cărui abdomen fusese acoperit în chipul cel mai caraghios de bălării. Asemenea îmi amintesc de o zeiță a Abundenței în al cărei corn de belșug creșteau cele mai urâte burueni.

Numai o singură statuie rămăsese, Dumnezeu știe cum, cruțată de răutatea omenească. Negreșit, a fost răsturnată de pe postament în iarbă, dar aici a rămas neatinsă, zeița cea de marmoră, cu trăsăturile feței curate, cu sâni albi și delicați cari răsăreau din iarba cea înaltă ca o arătare antică. M'am speriat aproape când am zărit-o. Statuia aceasta îmi insuflă o stângăcieși o frică neînțeleasă și parcă nu m'a lăsat să-mi întărzii mult privirea pe chipul ei dulce.

Când mă întorsei la mama, am găsit-o pierdută 'n gânduri la fereastră cu capul sprijinit pe mâna dreaptă, iar lacrimile îi curgeau șiroaie pe obraz. N'o mai văzusem plângând așa. Mă îmbrățișă cu multă căldură și-mi ceru iertare

că din pricina lui Ion nu voiu avea un pat cum se cade.

— Bătrâna Marta e greu bolnavă—imi zise mama—și nu-ți poate ceda patul ei. Ion are să-ți aștearnă perinițile de la trăsura și ai să te acoperi cu mantaua lui. Eu însu-mi dorm aici pe pae. E odaia de dormit a tatei; altădată era mai bine aici, lasă-mă te rog singură, și lacrimile o podidiră și mai din belșug.

O fi fost patul rău, or fi fost zbuciumările de peste zi, nu știu, știu însă că n'am putut dormi toată noaptea. Lumina lunii străbătea de-adreptul în odaie prin geamul spart și parcă mă momea afară, în noaptea cea senină de vară.

Fie că mă răsuceam la dreapta, fie că mă întorceam spre stânga, frumoasa statuie de marmoră, pe care o văzusem de cu zi trântită în iarbă, nu-mi putui eși din minte. Nu-mi puteam desluși farmecul acela tainic care-mi cuprinsese firea la vederea ei. Imi era parcă necaz de această simțire copilărească.

— Măine,—imi zisei încet,—măine te sărut negreșit, dulce zeiță, te sărut în colțul gurei tale frumoase, acolo unde buzele ți se unesc într'o gropiță așa de dulce !

O nerăbdare cum nu mai simțisem până atunci, îmi furnica prin toate vinele, nu mă mai putui opune îndemnului și în cele din urmă sării din pat :

— De ce mâine ? Te sărut chiar în astă seară, icoană scumpă !

Eșii din casă tiptil ca să nu mă audă mama, lucru de altfel ușor, căci eșirea nu avea ușe și repede mă furișaiu prin bălăriile grădinei pustii. Nici o șoaptă. Totul se odihnea tăcut în liniștita bătae a lunii. Umbrele copacilor erau parcă țintuite de pământ. Frumoasa zeiță zăcea fără simțire în iarba cea verde, nu era o moartă de piatră ci părea mai mult ca un somn liniștit și bine făcător cuprinsese mădularele-i dragălașe. Când mă apropiai de dânsa avui frică să n'o trezesc. Îmi reținui răsufierea când mă aplecai peste ea pentru a privi trăsăturile feței ei frumoase ; un fior de groază mă îndepărtă pentru o clipă de ea, o lăcomie și o curiozitate copilărească mă atraseră iarăși către statuie, inima îmi bătea parcă ași fi fost în ajun de a faptui un omor. În cele din urmă mă hotărâi și sărutai zeița de marmoră, cu o căldură, cu o dragălașie, cu o patimă cum n'am mai sărutat de-atunci în viața

mea. Asemenea n'am putut să uit vreodată simțirea ciudată care-mi umplu sufletul în clipa când binefăcătoarea răceală a buzelor ei îmi atinse gura...

Și vezi d-ta, signora Maria, când stă-tui odinioară înaintea d-tale și te vedeam întinsă pe canapeaua cea verde, în rochia albă de muselină, îmi adusei aminte de statuia de marmoră trântită în iarbă. Dacă mai dormeai, buzele nu mă mai răbdau...

— Max! Max! — strigă femeea din toate puterile ei. Ingrozitor! Doar știi că o sărutare din partea d-tale...

— O! știu! o sărutare ar fi pentru d-ta ceva îngrozitor! Numai nu mă privi așa de rugătoare. Nu mă înșel privitor la ce simți, deși pricinile acestor simțiri îmi sunt necunoscute. Nu trebuie niciodată să-mi ating buzele de gura d-tale...

Dar signora Maria nu-l lăsă să isprăvească, îi apucă mâna cu patimă, i-o acoperi cu sărutări nenumărate și-i zise:

— Te rog, te rog foarte mult, povestește-mi ceva despre dragostele d-tale. Cât timp ai mai iubit pe frumoasa de marmoră, pe care ai sărutat-o în castelul mamei d-tale?

— A doua zi am plecat — răspunse

Maximilian—și n'am mai revăzut-o nici odată. Am fost amoretat de ea vre-o câțiva ani. De atunci s'a născut în mine o patimă neobicinuită pentru chipuri de piatră, și chiar azi dimineată resimții în mine puterea ei neînfrânată.

Eșeam din Laurenziana, biblioteca Medicilor și mă trezii nu mai știu cum, în Capelă, acolo unde acea admirabilă gintă a Italiei și-a zidid mausoleul în care se odihnește și azi liniștită. Am stat un ceas întreg în admirarea unei statui de femeie, a cărei factură uriașe trădavi-goarea neasămuită al lui Michel Angelo și al cărui întreg plutește totuși într'o drăgălășie eterică, cum nu suntem deprinși a căuta în opera acestui mare artist.

În marmora aceasta e sădită întreaga împărăție a visului, cu toate sentimentele lui tainice. O liniște senină se ascunde în mădularele ei frumoase și lumina blândă a lunii pare a curge topită prin vinile ei... E doar Noaptea lui Michel Angelo Buonarotti. O! ce bucuros ași dormi somnul cel vecinic în brațele acestei nopți...

— Femei zugrăvite — continuă Maximilian — m'au interesat totdeauna mai

puțin ca statuiele. Numai o singură dată am fost și eu amoretat de-o pictură. Era o Madonă admirabilă, cu care o descoperii într'o biserică din Colonia. Devenisem în acele vremuri un credincios foarte fervent, căzusem într'un fel de misticism catolic, și, asemenea cavalerilor spanioli, ași fi luptat zi și noapte, pe viață și pe moarte, pentru sfânta Fecioară Maria, regina magilor cea mai frumoasă dintre sfintele cerului și femeile pământului! Intreaga sfântă familie mă interesă și de câteori vedeam vre-o icoană a sfântului Iosif îmi sco-team pălăria cu respect. Iubirea aceasta n'a durat însă multă vreme. Am părăsit pe Maica Domnului din clipa în care făcui cunoștință, în galeria de antichități, cu o Nimfă care m'a ținut multă vreme înlanțuit în brațele ei de marmoră.

— Și ai iubit totdeauna numai femei cioplite sau zugrăvite?— întrebă Maria.

— Nu! am iubit și femei moarte, — răspunse Maximilian, a cărui față se posomorăse dintr'o dată și fără să bage de seamă că la aceste cuvinte Maria tresări speriată, Maximilian continuă liniștit:

— Da, firește, e straniu faptul că m'am amoretat de-o fată moartă.

Când făcui cunoștință cu mica Berry, îmi plăcù în chip cu totul deosebit. Trei zile de-arândul m'am ocupat de micuța ei persoană și găseam cea mai mare plăcere în tot ce făcea și zicea, în toate manifestările admirabilei ei ființe, dar cu toate acestea n'ași putea zice că eram amoretat de dânsa.

Asemenea n'am fost prea mult impresionat când primii știrea, peste câteva luni, că a murit subit pe urma unor friguri de nervi.

O uitasem cu totul și sunt sigur că ani întregi de-arândul nu m'am gândit o singură dată la ea. Șapte ani trecuseră la mijloc, mă afluam tocmai la Potsdam pentru a petrece în singurătate lunile de vară. N'am venit în atingere cu nici un om, toată petrecerea mea se reducea la vizitarea zilnică a statuelor din grădina Sanssouci.

Intr'o zi mi se deșteptă în minte trăsăturile unei fețe, mișcările unei persoane, fără să-mi pot însă aminti cui aparțin aceste mișcări. Nimic nu e mai chinuitor pentru suflet decât plutirea aceasta în amintiri vechi... Din pricina aceasta am fost foarte vesel când îmi adusei aminte de mica Berry și abia acum

observai cu mirare, că erà icoana ei dulce și uitată care pluteà cu atâta neliniște înaintea mea.

Mă bucurai de această descoperire ca un om care-și regăsește pe neașteptate un vechiu prieten; icoana cea ștearsă înviè din nou și în cele din urmă Berry, mica și scumpa mea Berry, stà în carne și oase înaintea mea, zîmbitoare, glumeață și drăgălașă ca niciodată.

Din clipa aceia nu mi-a mai putut eși din minte icoana ei blândă; întreaga ființă îmi erà plină de ea. Unde mergeam, unde mă opream, pretutindeni mergea și stà alături de mine. Icoana aceasta ce-i dreptul, era rece și fără viață. Cu toate acestea mă fermecà și mă atrăgea din ce în ce mai mult și din zi în zi mintea mea o apropià tot mai mult de lumea aevae. E ușor să invoci duhurile, dar cât e de greu să le alungi în negrul lor neant! Ele ne privesc așa de rugător și le atribuim atâtea rugăminți închipuite... Nu mai putui să scap și în cele din urmă mă amorezai de mica Berry și aceasta după șapte ani de la moartea ei.

Șase luni am trăit la Potsdam, absorbit cu totul de această iubire postumă,

Acum mă feream și mai mult de orice atingere cu lumea din afară și dacă întâmplător mă atingeă cineva pe stradă, îmi produceă cea mai mare neplăcere.

Resințeam o adevărată groază pentru orice întâlnire cu o ființă viețuitoare, cum n'au resimțit decât doar strigoi și duhurile rele. Se zice că aceștia se sperie de om întocmai cum ne speriam noi când întâlnim o nălucă.

Venise întâmplător la Potsdam un călător pe care nu-l putui ocoli și nu l'am putut ocoli fiindcă-mi era frate. Privindu-l, ascultându-l cum povestește despre întâmplările zilei, mă trezii ca din adâncimile unui vis și-mi dădui abia seamă cu groază în ce înfricoșetoare singurătate trăisem până atunci. Nu observasem în timpul acesta nici măcar schimbarea anotimpurilor și cu mirare văzui copacii desfrunziți de toamnă. Am părăsit Potsdamul și pe mica Berry, pentru a merge într'un alt oraș, unde mă așteptau niște afaceri foarte serioase. Imprejurările prozaice de acolo au isprăvit prin a mă readuce cu totul în lumea cea adevăată.

— Doamne — continuă Maximilian, în timp ce un zâmbet dureros îi tremurâ

pe buze—Doamne, cum m'au mai schingiuit, și schingiuit delicat, femeile cele vii, cu nimicurile lor josnice, cu scenele lor neânfrânate de gelozie. La câte baluri n'am fost târât și nevoit să dănuiesc cu ele. In câte clevetiri n'am fost amestecat!

Cată deșartă mândrie, câtă iubire de minciună, ce flori otrăvite! Doamnele acelea mi-au otrăvit orice plăcere și orice iubire, devenisem cel mai înverșunat dușman al femeilor, uram în acea vreme întregul sex femeiesc. Pățisem ca acel ofițer francez, întors din campania rusească, care, după ce a scăpat din văgăunele înghețate ale Berezinei, căpătase o antipatie așa de mare pentru lucrurile reci, că urăște până și azi cele mai delicioase și mai dulci înghețate de la Tortoni.

Tot așa și eu, amintirea Berezinei iubirii mele mă făcù să urăsc multă vreme chiar pe femeile cele mai frumoase.

— Te rog,—întrerupse Maria,—te rog nu batjocori femeile.

„Astea's cuvintele nesăbuite ale multor bărbați. In cele din urmă, pentru a fi fericiți, voi bărbații tot aveți nevoie de femei,

— O,—suspină Maximilian—e din nefericire adevărat ceia ce spui. Uiți însă că femeile n'au decât o singură cale pentru a ne face fericiți, pe când pentru a ne nenoroci au zeci de mii de căi.

— Dragă prietene—ripostă Maria reținându-și un zâmbet — vorbesc despre acordul a două suflete armonioase. N'ai simțit d-ta niciodată o astfel de fericire? Văd că te roșești, nu zău spune...

— E prea adevărat, signora Maria, m'ai prins ca pe-un școlar și acum trebuie să-ți mărturisesc și iubirea cea fericită, care mi-a încălzit odinioară sufletul. Amintirea ei nu s'a șters nici azi și în umbra ei răcoroasă mi se refugiază adesea sufletul, când dogoreala zilelor vieții îmi devine peste măsură de grea. Nici nu mă simt în stare să-ți dau icoana lămurită a acestei iubite. Era așa de eterică încât îmi răsare numai în vis. Cred, signora Marie, că n'ai o idee preconcepută împotriva viselor;—aceste arătări ale nopții au tot atâta realitate ca și acele fapte crude ale zilei, pe cari le putem atinge cu mâinele și de atingerea cărora nu arareori ne murdărim.

Da, numai în vis puteam să văd acea

ființă dulce care m'a fericit atâta în această lume. Cât despre înfățișarea ei, nu ți-ași putea da decât foarte puține amănunte. Nici nu sunt în stare să-ți descriu în chip lămurit trăsăturile feței ei. Avea un obraz cum nu mai văzusem până atunci și cum n'am mai văzut de atunci încoace. Atât doar mi-aduc aminte că nu era nici albă nici purpurie, avea un obraz palid, puțin colorat și străveziu ca cristalul. Frumusețea acestui obraz nu stătea nici în trăsăturile lui regulate și nici în armonia mișcărilor; farmecul acestui obraz constă într'o sinceritate fermecătoare, răpitoare. Era un obraz plin de iubire și de bunătate, era mai mult un suflet decât un obraz și de-aceia nu mi-am putut niciodată rechemă în amintire înfățișarea ei întreagă. Avea ochi ca două flori, buzele puțin cam palide, dar admirabil tăiate. Purta o haină albastră de mătase; dar la aceasta se reducea întreaga ei îmbrăcăminte; gâtul și picioarele erau goale și prin haina cea moale se furișau par'că formele ei svelte.

Convorbirele noastre iarăși nu pot să mai mi le amintesc. Imi aduc doar aminte că ne logodiserăm, că trăiam senini și

fericiți, veseli și fără griji, ca doi miri, ba chiar ca frate și soră. Câte odată nu ne vorbeam nimic, priveam unul în ochii celuilalt și în aceste dumnezeiești priviri duram vecinicii întregi...

...Cum m'am trezit n'ași mai putea să-ți spun;—m'am resimțit însă multă vreme pe urma acestei iubiri. Am rămas multă vreme amețit de patimă, adâncul inimei mele era răscolit de această iubire. O bucurie neînțeleasă și necunoscută îmi cuprinsese întreaga ființă, rămăsesem totuși senin și vesel deși nu mi-am mai revăzut de-atunci iubita în vis. Dar oare nu sorbisem din privirea ei vecinicii întregi? Apoi și ea mă cunoștea destul de bine ca să știe că mie nu-mi prea plac repetițiile.

— D-ta ești un *homme à bonne fortune*—zise signora Maria. Dar te rog spune-mi, domnișoara Laurenzia era o statuie sau o pictură? o moartă sau un vis?

— Poate câte ceva din toate, — răspunse Maximilian cu serozitate.

— Imi inchipuiesc—zise signora Maria—că iubita aceasta a fost dintr'o carne foarte problematică. Când ai să-mi povestești ceva despre dânsa?

— Măine negreșit. Povestea e cam lungă și sunt obosit. Vin de la operă și mi-e capul tobă de muzică.

— Maximiliane, — zise Maria — observ că mergi foarte des la operă și tare mi-e teamă că te duci acolo mai mult ca să vezi decât ca să auzi.

— Nu te înșeli de loc, signora Maria, merg în adevăr la operă ca să văd italiencile. Negreșit și în afară de teatru dinsele sunt destul de frumoase. Un trenomolog ar putea foarte lesne să stabilească înrăurirea artelor frumoase asupra popoului italian. Altă dată firea era mult mai darnică cu artiștii acestei țări. Darurile pe cari natura le-a retras artiștilor s'au înmiit însă. Firea, care imprumută altădată modele artiștilor, copiează ea însăși astăzi capo de operele născute pe urma acestor modele.

Simțimântul frumosului a pătruns întreg poporul și precum odinioară carnea înrăurea duhul, azi duhul înrăurește carnea. Și în cele din urmă, nu e fără urmare, asupra generațiilor care vin, impresia frumoaselor madone și a drăgălașelor icoane de la altare, cari se întipăresc în mintea mirelui, în timp ce mireasa soarbe cu nesățiu icoana vre-unui sfânt

frumos. Din această pricină s'a format un popor tot atât de frumos ca minunatul pământ pe care înflorește, tot așa de frumos ca soarele care-l încălzește.

Bărbații nu m'au interesat prea mult niciodată, afară doar când erau pictați sau ciopliți. Grija acestor italieni cu favoritele de un negru sălbatic, cu nasurile îndrăznețe și cu ochii totuși așa de cuminți, grija lor țî-o las d-tale, signora Maria.

Se zice că Lombarzii ar fi cei mai frumoși bărbați din lume. La drept vorbind, n'am căutat niciodată să mă conving de acest lucru. În schimb însă m'am interesat foarte de aproape de Lombardeze și în adevăr, m'am convins că numele de care ele se bucură nu e întru nimic exagerat. Lombardezele or fi fost frumoase și în veacul de mijloc. Se zice că Francisc I ar fi pornit războiul lui italic numai din dorul de a vedeă pe frumoasele Milanului; regele cavaler eră fără îndoială doritor să știe întrucât corespund laudele realității...

Sărmanul om! cât de scump a plătit el această curiozitate la Paviă!

Dar să vezi cât sunt de frumoase italiencele când muzica le luminează fe-

tele. Zic luminează, fiindcă efectul muzicii, pe care l'am observat la operă, pe fețele italiencelor, se poate asemui cu acele lumini și jocuri de umbră, care ne îngrozesc și ne miră atât la statuele de marmoră, când le vedeam noaptea în bătaia luminei de făclii. Statuele acestea ne trădează atunci duhul sădit în ele și ne vădesc cu groază tainele lor mute.

În același chip își trădează și frumoasele fiice ale Italiei întreaga lor viață, când le vedem la operă. Melodiile schimbătoare trezesc în ele pe rând simțuri, amintiri, dorințe și supărări cari se vădesc la fiecare clipă în mișcările feței, în împurpurarea și paloarea obrazilor și chiar în ochi. Cine știe să citească, poate citi foarte multe lucruri dulci și interesante pe fețele lor frumoase.

Povești minunate ca nuvelele lui Boccaccio ; simțiri de delicatețea lui Petrarca ; capricii tot atât de aventuroase ca Ottavarina lui Ariosto ; câte odată și îngrozitoare trădări, poetice ca Infernul lui Dante. Face să te uiți și sus în loji. Numai dacă bărbații nu și-ar exprima așa de zgomotos impresiile ! Acest zgomot nebunesc îmi este nesuferit în teatrele

italiene. Dar trebuie iertați: muzica este sufletul, acestor oameni; e viața lor e caracteristica lor națională. Există fără îndoială și în celelalte țări artiști cari să egaleze pe cei mai mari muzicanți ai Italiei, dar acolo nu există un popor muzical. În Italia muzica nu e reprezentată prin indivizi, ci se manifestează prin organul întregului norod. În Italia muzica e poporul. La noi, la nord lucrurile stau cu totul altfel; aci muzica e numai om și se poate numi Mozart, Meyerbeer, iar în cele din urmă, dacă cercetezi cu deamănuntul cele mai bune bucăți pe cari ni le dau artiștii nordului, vei descoperi în ele mirosul de portocal și raza soarelui italian, și înainte de a aparține Germaniei ele aparțin Italiei, patria muzicei. Da, Italia va fi totdeauna patria muzicei, chiar dacă s'ar stinge Bellini și Rossini ar amuți.

— În adevăr, — observă Maria — Rossini păstrează o tăcere cam lungă și dacă nu mă înșel, n'a mai produs nimic de vreo zece ani.

— E poate o glumă din partea lui — răspunse Maximilian. A voit desigur să arate că nu i se prea potrivește poreclă ce i s'a dat: „lebăda din Pesaro“. Le-

bedele cântă la sfârșitul vieții, Rossini însă a încetat de a mai cânta la mijlocul ei. Eu cred mai de grabă că a voit și că a reușit prin aceasta să arate că e un geniu. Un artist care are numai talent, păstrează toată ardoarea în ași exercită acest talent; mândria îl îmboldește și el tinde fără încetare spre desăvârșire; năzuește totdeauna spre culmile cele mai înalte cari i-e dat să le poată atinge. Geniul însă dă dintr'o dată tot ce e mai înalt și e mulțumit de aceasta. El urăște lumea și nimicurile ei strâmte; pleacă acasă la Statford pe Avou, ca William Shakespeare, sau se plimbă răsând și glumind pe bulevardul Italienilor la Paris ca Ioachim Rossini. Dacă geniul e cumvâ de o constituție mai robustă, apoi mai poate trăi multă vreme după ce și-a produs opera sau după ce și-a îndeplinit chemarea, cum se spunea odinioară. E o idee preconcepută aceea de a crede că geniile mor de timpuriu. Mi se pare că vârsta cea mai periculoasă pentru genii a fost fixată între treizeci și treizeci și patru de ani. De câte ori nu-l tachinam pe bietul Bellini și de câte ori nu-i spuneam glu-

mind că el ca geniu, trebuie să moară îndată ce va ajunge la anii critici.

Lucru straniu! cu tot tonul meu glumeț, Bellini se îngrozea totdeauna de prezicerile mele, îmi zicea că eu sunt piaza lui rea... Iubea așa de mult viața că avea o groază aproape pătimașă de moarte. Nu vroia să audă nimic despre moarte, se temeă de ea ca un copil căruia îi e frică să doarmă în întuneric...

Eră un copil bun și drăguț, câte odată ceva neastâmpărat, în care caz eră destul să'l ameninț cu moartea și imediat se cumentea și-și făcea cruce... Sărmanul Bellini!

— Care va să zică l'ai cunoscut pe Bellini? — întrebă Maria. Era înaltea frumos?

— Nu eră urât... Observi, signora Maria, că nici noi bărbații nu putem răspunde afirmativ când ni se pune această întrebare despre sexul nostru.

Eră de o statură înaltă, cu mișcări elegante, așa putea zice chiar cochete; totdeauna à *quatre épingles*; un obraz regulat, lunguiet și palid; părul blond, aproape auriu, buclat mărunț; nasul drept; ochii de-un albastru șters; gura frumos tăiată; bărbia rotundă. Trăsăturile feței

lui aveau ceva vag, șters, era par'că un obraz de lapte și în fața aceasta lăptoasă puteai întrezări întipărirea amară a unei dureri ascunse. Amărăciunea aceasta ucideă orice expresie în chipul lui Bellini, căci aceia eră o durere fără adâncime, care i se oglindea în ochi fără pic de poezie și-i contracta buzele fără nici o urmă de patimă. Tânărul artist părea că voește să scoată la iveală cu tot dinadinsul durerea aceasta ștearsă.

Mersul lui eră așa de femeiesc, așa de plângător și atât de eteric, încât Bellini părea un om trist încălțat cu ghete de danț. A plăcut femeilor în totdeauna, mă indoiesc însă dacă a putut deșteptă la vre-una o iubire pătimașă. Pentru mine înfățișarea lui avea totdeauna ceva caraghios, indigest, și am observat în cele din urmă că impresia aceasta era determinată de franțuzeasca lui stricată. Cu toate că trăise ani mulți în Franța, vorbeă așa de rău franțuzește, cum poate numai în Anglia se vorbește această limbă. N'ar fi trebuit să numesc franțuzeasca lui Bellini rea; rău e prea puțin. Trebuie să zic îngrozitor, rușinos, catastrofal. Când te aflai cu el în societate și când îl auzai schingiind bieteles cu-

vinte franțuzești, mai barbar decât cel mai sălbatic calău, aveai impresia că tot universul amenință să se surpe sub lovitură unui trăsnet formidabil... O tăcere de mormânt se făcea în întreaga casă, o groază de moarte zugrăvea fețele celor prezenți; femeile nu știau ce să facă, să leșine sau să fugă, bărbații își pipăiau îngroziți pantalonii, pentru a se convinge dacă nu i-au uitat cum-va acasă, și ceia ce eră mai înspăimântător decât toate, e că se deștepta în tine o poftă nebună de răs, pe care cu greu o puteai înfrâna. De-aceia, ori de câte-ori te aflai cu Bellini în societate, apropierea lui îți insuflă un fel de spaimă, care eră în același timp și atrăgătoare și respingătoare. Calambururile lui nesăbuite îmi aduceau întotdeauna aminte, prin lipsa lor de poezie, castelul prințului Pallagonia, transformat într'un muzeu de mărunțișuri și pe cari Goethe îl descrie, în a sa *Călătorie în Italia*, ca ceva lipsit de orice gust. În asemenea împrejurări, Bellini credea că spune ceva foarte serios, înfățișarea lui caraghioasă contrastă în chip așa de comic cu felul grav de-a vorbi! Trăsăturile displăcute din figura lui ieșeau și mai mult la iveală. Ceia ce-mi

era mie neplăcut la dânsul, displăcea femeilor și mai mult. Fața lui Bellini, ca și întreaga lui înfățișare, avea acea frăgezime trupească, acel miros de carne, acea roșeață crudă, cari fac asupra mea o impresie așa de neplăcută, mai cu seamă asupra mea, care iubesc atât de mult moartele și statuetele de marmoră.

Abia mai târziu, după ce l'am cunoscut mai de aproape pe Bellini, am început să-l prețuesc și să-l iubesc, și aceasta numai după ce m'am convins că are o inimă bună și eun suflet blând. Sufletul lui a rămas până la sfârșit nepătat de nici o atingere necurată. Asemenea nu-i lipsea acea nevinovăție, acel aer copilăresc care nu lipsesc niciodată oamenilor de geniu, deși poate că el nu le arată față de oricine.

— Imi aduc aminte — continuă Maximilian, așezându-se pe scaunul de a cărui spetează stătuse rezemat până acum, imi aduc aminte de o clipă în care Bellini mi-a apărut într'o lumină atât de simpatică încât imi propusei să intru în legături mai strânse cu el. Cu părere de rău, clipa aceea a fost însă cea din urmă ce ne-a fost dat să ne vedem în viață.

Eră într'o seară, prânzisem împreună

la o doamnă, cu cel mai mic picior din tot Parisul. Am fost veseli, pianul răsunase de cele mai frumoase cântece.....: Par'că-l văd pe bunul Bellini, obosit de atâtea nesăbuite bellinisme, așezându-se pe un scaun. Scaunul erà foarte scund, aproape un scăunel, așa că Bellini, stând pe el, se aflà aproape de picioarele gazdei, care se așezase alături pe o canapea privindu-l pe artist, care tocmai se pregătea s'o distreze cu ceva franțuzească de a lui. Toate frazele acestea erau însoțite de un comentariu în dialectul sicilian, a cărui menire erà să dovedească cum că franțuzeasca lui nu fusese vreo prostie, ci din potrivă, cel mai reverențios și mai măgulitor compliment.

De altfel, gazda nu preà băgà în seamă cele ce vorbeà Bellini; ea îi luase din mână bețișorul de trestie cu care artistul se ajută la vorbit și i desfaceà încet buclele de pe tâmple. Indelețnicirea aceasta corespundeà de minune aceluia surâs dumnezeesc care-i lumineà fața. Un surâs cum n'am văzut vreodată.

Niciodată n'am putut uità această figură! Erà unul din acele chipuri cari par mai mult a face parte din împără-

mai aleși... Lucru afurisit ! în acelaș timp se anunță și moartea lui Paganini. De această moarte nu m'am îndoit nici o clipită, căci bătrânul Paganini avea de mult înfățișarea unui mort ; dar moartea tânărului Bellini era de necrezut. Și cu toate acestea s'a dovedit în urmă că moartea lui Paganini nu fusese de cât o greșeală a ziarelor, pe când Bellini murise în adevăr !

— Ți place Paganini ?—întrebă Maria,

— Omul acesta este o cinste a țării lui. Vorbind despre muzicanții Italiei, nu se poate să nu-l amintești și pe el.,

— Nu l'am văzut niciodată—observă Maria—dar după câte știu din auzite. Imi închipuesc că exteriorul lui nu trebuie să satisfacă nici pe de departe simțimântul frumosului. Am văzut potrete de-ale lui...

— Cari nu seamănă nici unul — înterupte Maximilian—ele îl arată sau mai frumos de cum este sau mai urât, niciodată nu-i dau însă înfățișarea lui adevărată. Cred că numai unui singur om i-a fost dat să prindă chipul lui Paganini, e pictorul surd Lyser, care a nimerit în puține trăsături așa de bine figura lui Paganini, că privind portretul îți vine a râde

— Diavolul mi-a dus mâna—îmi zise în taină și zâmbind ironic, ca de obicei, pictorul cel surd.

Artistul acesta a fost totdeauna un fenomen pentru mine; cu toată surzenia iubiă muzica cu patimă și n'o pricepea decât dacă se găsea în apropierea muzicanților pentru a-i privi în față și pentru a observa de aproape mișcările degetelor lor. A scris multă vreme cronică muzicală la unul din cele mai mari ziare din Hamburg. În cele din urmă, de ce să te miri? Dacă nu auzea, putea foarte bine să vadă tonurile. Da, sunt oameni cari văd muzica, cari în tonuri văd culori și chiar chipuri.

— Un astfel de om ești și d-ta,—zise Maria.

— Imi pare rău că nu am aici mica schiță a lui Lyser; ai fi putut poate să-ți dai seama despre adevărata înfățișare a lui Paganini. Numai în fruntea lui cea mică, neagră și dată îndărăt i s'au putut prinde trăsăturile feței, care ținea mai mult de împărăția umbrelor de cât din lumea cea aeeva.

— Dracul mi-a dus mâna, îmi zise pictorul cel surd pe când ne aflam împreună la Hamburg, unde venise Paga-

lui dăntuiă o figură mică, cochetă și prozaică : fața roșcată și zbărcită, haina deschisă cu nasturi de oțel, salutând cu o prietenie insuportabilă în toate direcțiile, uitându-se cu o groază ascunsă în sus la figura întunecată a artistului, care-l urmăreă gânditor și posomorât. Credeai a vedea potretul lui Retzch, în care Faust și Wagner se plimbă în fața porților de la Leipzig.

Pictorul cel surd comentă însă în chip cu totul nebunesc aceste două figuri și mă făcù atent asupra pasului exagerat de larg al lui Paganini.

—Nu merge oare ca și cum ar mai avea butucul la picioare? S'a deprins pentru totdeauna cu mersul acesta. Observi d-ta, cum privește câte odată ironic și disprețuitor asupra însoțitorului, când acesta îl plictisește prea mult cu întrebările lui prozaice. El nu se poate însă debarasa de dânsul, un contract de sânge îl leagă de acest servitor, care nu e alt'cineva decât însăși Necuratul. Poporul de rând crede, fără îndoială, că însoțitorul acesta al artistului ar fi scriitorul Harrys din Hanovra, pe care Paganini l'ar fi luat cu dânsul pentru a-i administra afacerile bănești. Poporul nu știe că diavolul a

împrumutat de la Georg Harrys numai înfățișarea și că sufletul acestui sărman artist stă închis într'o ladă la Hanovra și că așteaptă acolo până ce Necuratul se va îndură să-i dea înapoi învelișul de carne, pentru a putea însoți pe prietenul său Paganini sub adevărata sa înfățișare, care nu e alta decât cea a unui câine negru.

— Dacă la lumina zilei, sub copacii negri ai Hamburgului, Paganini mi-a apărut așa de deșirat și așa de hidos, îți poți lesne închipui cât de îngrozitoare părea, seara la concert, făptura lui curioasă.

Opera din Hamburg erà localul acestui concert și iubitorii de artă se adunaseră de cu vreme în număr așa de mare că abia am mai găsit un locușor pentru mine, lângă orchestră. Cu toate că era zi de lucru, lojile de rangul întâiu erau înțesate cu toată negustorimea mai cultă a Hamburgului. Erà un adevărat olimp de bancheri și milionari, zeii cafelei și ai zahărului, cu respectivele lor grăsulii, cu Junonele și Afroditele lor din Drekwal.

În sală domnea o liniște de mormânt. Toți ochii erau ațintiți asupra scenei.

Urechile tuturor se pregăteau să-l asculte. Vecinul meu, un cojocar bătrân, își scoase bumbacul murdar din urechi, pentru a sorbi mai ușor notele cari îl costau doi taleri. În cele din urmă apărură pe scenă o făptură întunecată ce părea a aparține mai mult lumii de dincolo. Arătarea aceasta era Paganini în gală. Fracul și vesta, îngrozitor croite, păreau a aparține etichetei Gheenei dela Curtea Proserpinei. Pantalonii lui lungi păreau goi, atât îi erau de subțiri picioarele. Măinile lui lungi păreau încă și mai lungite de vioară și de arcuș, cari ajungeau până la pământ, în timp ce Paganini făcea publicului niște reverențe îngrozitor de stângace. În schilodirea trupului său era ceva caraghios și în acelaș timp ceva animalic. Fața lui palidă, avea ceva prostesc în ea, ceva animalic, rugător, care îți tăia orice poftă de răs. Nu știu de unde o fi învățat el aceste reverențe, dela un automat sau de la un câine? Privirea lui rugătoare e cea a unui bolnav de moarte, sau e ironia unui avar? Este el un om viu care a adunat publicul în arena artistică pentru a lupta acolo ca un erou? Sau este el un mort sculat din morminte, un vampir cu vioara în

mână, care dacă nu ne-a supt sângele din vine, în orice caz ne-a subțit banii din buzunar ?

Aceste întrebări mi se deșteptară în minte, în timp ce Paganini nu mai isprăvea cu reverențele lui stângace ; dar toate aceste gânduri au trebuit să amuțească când artistul își duse vioara la bărbie și începù să cânte,

În ce mă privește, cunoști, signora Maria, dubla mea vedere muzicală. La fiecare ton ce se ridică, văd și o arătare corespunzătoare și de aceea, Paganini, de câte ori trăgea cu arcușul, îmi aducea înaintea ochilor câte o făptură, câte o înfățișare. În icoanele optice ale muzicii lui, îmi istorisea tot felul de povești, câte odată îmi înfățișă tablouri întunecate, în cari el însuși eră eroul principal.

Chiar de la întâia trăsătură a arcușului, culisele din jurul său se transformaseră. Paganini stătea acum cu pupitrul de note, într'o odaie luminată, frumos mobilată cu mobile Pompadour : pretutindeni oglinzi mici, amorete daurite, porțelanuri chinezești, cărți în dezordine, ghirlande de flori, mânuși albe, perle false, diademe de tinichea, cum

de obicei se găsesc în odaia de studiu a prima-donelor. Infățișarea lui Paganini se schimbase cu totul; purta pantaloni scurți de mătase albastru, o vestă albă, o haină albastră de mătase cu nasturi albi cercuiți în aur; un păr scurt, negru și bine încrețit jucă în jurul feței lui tinere și purpurii, care radiă de plăcere când își urmărea cu ochii iubita, care sta lângă dansul pe când el cânta la vioară. Intr'adevăr zării alături de el o ființă tânără, drăguță și îmbrăcată după moda cea veche; mătasea rochiei, răsfoită în josul soldurilor, făcea că mijlocul ei să pară și mai subțirel; părul pudrat, pieptănat în sus, fața frumoasă și ovală strălucea și cu mai multă evidență și avea doi ochi fulgerători; obrăjorii purpurii, nasul delicat puțin ridicat. În mână avea un sul de hârtie și după mișcările buzelor ei, precum și după legănarea cochetă a trupului, părea a cânta. De auzit nu auzeam nici unul din trilurile ei și numai după cântul vioarei lui Paganini ghicii ce cântă și ce simțea el în sufletul lui, pe când cântă alături de dansa.

O, erau melodii cum numai privighetorile cântă în nopțile de vară, când mirosul trandafirilor le umple sufletul

de nostalgii neînțelese ! Tonurile se sărutau, se îmbrățișau, se despărțeau apoi în zbor, pentru a se îmbrățișa din nou și a se topi apoi unul într'altul, pentru ca în cele din urmă să moară așa împreunate. Da, tonurile cântării lui Paganini se jucau vesele și ușoare ca doi fluturi în lumina blândă a soarelui de primăvară.

Dar un păianjen înveninat poate pune capăt acestor fluturi îmbătați de iubire. O fi presimțit inima fetei această ursită? Căci un ton dureros, sfâșietor, ca prevestirea amară a unei nenorociri, scăpă de sub arcușul lui Paganini... Ochii i se umeziră.

Rugându-se, el ingenunchiă la picioarele iubitei... Dar vai ! în timp ce Paganini se aplecă la picioarele ei ca să le sărute, zări sub pat un abate ! Nu știu ce o fi avut cu sărmanul om, dar genovezul se făcù galben ca lămâia, apucă pe abate infuriat, îi aplică palme nenumărate, însoțite de picioare sdravene, îl dădù chiar afară pe ușă, apoi scoase un stilet mare și-l băgă în întregime în pieptul iubitei...

În clipa aceasta izbucni un ropot de aplauze în sală și din toate părțile

se auziră strigăte de bravo! bravo! aplaudau bărbații și femeile Hamburgului, pe Paganini care tocmai isprăvisese partea întâia din concert și acum se pierde în reverențe de o stângăcie și mai comică de cât la început. Pe fața lui se vedea întipărită o durere și mai mare decât înaintea concertului. În ochii lui tremură o frică grozavă, ca în ochii unui sărman vinovat.

— Dumnezeuște! zise vecinul meu, cojocarul, scărpinându-se adânc în urechi. Bucata aceasta singură făcă două taleri.

Când Paganini începù să cânte din nou, mi se întunecă înaintea ochilor. Tonurile nu se mai transformară în culori și chipuri luminoase, făptura artistului se învălul și mai mult într'o umbră, din întunecimile căreia muzica lui răsărea și mai plângătoare. Din când în când, de câte ori lampa care atârna deasupra lui arunca asupra lui Paganini lumina timidă, puteam vedea fața palidă a artistului, care părea încă tânără. Haina lui era stranie, despărțită în două jumătăți, din care una vopsită în galben și cealaltă în roș. Picioarele îi erau încătușate în lațuri grele. La spatele lui se putea vedea o făptură veselă cu înfăți-

șare de țap, mâinile și fața îi erau acoperite cu păr lung. Ființa aceasta căuta cercetătoare în strunele vioarei din care cântă Paganini. Din când în când atingea chiar arcușul și de câte ori îl atingea, notele eșeau mai amare, mai plângătoare, mai sângerânde. Erau tonuri asemenea cântării îngerilor căzuți, goniți din viața cea vecinică, goniți cu rușine pe globul nostru de tină. Erau tonuri de acelea în adâncimile cărora nu licărea nici nădejdea și nici îndurarea. Sfinții în cer, când aud asemenea cântare își acoperă fața cu rușine. Câteodată, când țapul cel urâcios se amestecă în cântarea lui Paganini, zăream în fund o mulțime de femei cari clătinau răutăcioase din capetele lor urâte. Din vioară izbucneau tonuri de groază, oftaturi și plânsete sfâșietoare, cum nu s'a mai auzit pe pământ și cum nu cred să se mai audă decât doar în valea lui Iusafat, când va răsună trâmbița judecăței din urmă și toți morții se vor scula din morminte pentru a-și primi judecata.

Dar violonistul făcù, dintr'odată, o mișcare așa de îndrăzneată că lanțurile de la picioare i se desfăcură în două.....

În clipa aceasta vecinul meu, cojocarul, îmi zise :

— Păcat, păcat că i-a pleznit struna ; acesta provine de la vecinicele lui pizicato !

Plesnise în adevăr o strună ? Nu știu. Eram absorbit de transfigurarea optică a tonurilor. Dintr'odată Paganini și scena lui se transformară. Pe artist abea îl mai putui recunoaște sub o rasă călugărească, care mai mult îl ascundea de cât îl îmbracă. Cu înfățișarea sălbătică, jumătate ascuns sub potcap, încins cu o fringhie la mijloc, cu picioarele goale, — astfel stătea Paganini pe o margine stâncoasă a mării și cânta din vioară. Se făcuse par'că seara, crepusculul inundă zarea depărtată a mării și marea aceasta se roșea din ce în ce mai mult și murmură din ce în ce mai plină de taină, par'că îngână cântarea artistului. Dar cu cât se roșea marea cu atât cerul par'că păleă mai mult, iar atunci când valurile mării deveniră ca de sânge, cerul căpătă culoarea palidă a morții și stelele speriate apărură pe firmament... și stelele acestea erau negre, de un negru strălucitor ca cărbunii de pământ.

Cântarea vioarei devenea din ce în ce mai furtunoasă, ochii cântărețului străluceau din ce în ce mai fulgerător și buzele lui subțiri se mișcau așa de nervos că părea a șopti străvechi descân-tece cu cari se împlânzeau furtunile și se astâmpărau duhurile din fundul mărilor, în timp ce vioara lui Paganini scotea tonuri din ce în ce mai furtunoase. Câte odată, când scotea brațul lui slab din mânica largă a rasei lui călugărești și agită arcușul în aer părea ca un adevărat vrăjitor, care poruncește elementelor cu bagheta, în timp ce valurile sângerânde ale mării răsvrătite se ridicaseră așa de sus că stropiră cu spuma lor roșie cerul cel galben cu stelele lui negre. Totul urlă, gemea, trozneă, par'că întreg universul stă gata să se prăbușească în mici țărimituri, — iar călugărul atingeă tot cu mai multă încăpățănare strunele vioarei. Părea că vrea să rupă, cu puterea neînfrântă a voinței lui, cele șapte peceti de pe vasele de oțel ale înțeleptului Solomon, pentru a închide în ele diavolii învinși. Aceste vase, înțeleptul rege le-a aruncat în fundul mării și par'că auzeam glasul duhurilor rele închise în

ele, însoțind cântarea lui Paganini. De odată melodia se schimbă și acum mi se pareă că ascult un cântec de izbândă și din adâncimile valurilor de sânge văzui apărând capetele diavolilor învinși: monștri de o urătenie de speriat, crocodili cu aripi de lilieci, șarpi cu coarne de cerbi, maimuțe cu capete de scoici, foci cu bărbi de patriarhi, fețe femești cu sâni în loc de obraji, capete verzi de cămilă, toate rânjind spre călugărul cu vioara în mână, toate întinzându-și către el ghiarele ascuțite... Vântul năpraznic luase potcapul călugărului, iar pletele lui negre, sălbaticе, i se încolăciră în jurul feței ca niște șerpi negri. Arătarea aceasta eră așa de îngrozitoare că-mi astupai urechile și închisei ochii ca să nu înebunesc.

În clipa aceasta Paganini contenî cântecul, iar vedeniile cele urâte dispărură ca suflate. Ridicând ochii văzui pe genovez în adevărata lui făptură, făcând reverențe stângace, în timp ce publicul îl aplaudă cu entuziasm.

—Acesta e renumitul concert pe struna G. — observă vecinul meu cojocarul — și eu cânt la vioară și-mi dau seama ce

înseamnă să stăpânești în așa chip instrumentul acesta!

Pentru norocul meu pauza n'a fost mare, altfel cojocarul de lângă mine m'ar fi plictisit multă vreme cu cunoștințele lui artistice.

Paganini duse din nou vioara la bărbie și, după întâia mișcare a arcușului, reâncepù acea minunată transfigurare a tonurilor. Acum cântarea nu mai era sbuciumată, tonurile își luau sborul, liniștite, în legănat majestos ca cele ale unei orge într'un concert bisericesc și totul în jurul lui Paganini se întinsese, se netezise, iar orizonturile se lărgiseră în așa chip, că ochiul meu trupesc nu le mai putea prinde și le zăream numai cu ochii sufletului. De-asupra mijlocului scenei plutea o ghiulea luminoasă, de-asupra pra căreia stătea cu mândrie un bărbat puternic și cânta din vioară. O fi fost ghiuleaua aceasta soarele? Nu știu. Dar omul care stătea pe ea era Paganini. Genovezul era de-o frumuseță dumnezeiască, luminat în chip extraordinar, zâmbind fericit. Trupul lui era în floarea puterii, o haină albastră de mătase îi îmbracă mădularele lui delicate, părul lui negru, strălucitor, îi cădea pe spate

și pe când stă astfel desăvârșit și dumnezeesc, cu vioara în mână, părea că întreaga fire îi soarbe cântarea. El era centrul de gravitate în jurul căruia se învârteau luminile în ritmul cântărilor lui. Luminile orbitoare cari pluteau în juru-i, erau ele stelele cerului? Iar armoniile cerești cari izvorau din mișcările lor stranii, erau ele acele dulci cântări de sferă, despre cari poeții și înțelepții noștri ne-au povestit atâtea lucruri minunate?

Forțându-mi vederea și privind în zare depărtată a paradisiului desfășurat înaintea mea, văzui tocmai în fund, sosind rânduri-rânduri pelerini în haine albe, cu cârje albe în mână și lucru straniu, capetele de aur ale acestor cârji erau acele puncte luminoase, pe cari le luasem drept stele. Pelerinii înconjurau într'un cerc mare pe violonist, iar capetele de aur ale cârjelor lor străluceau tot mai mult în lumina orbitoare a cântecului său, iar murmurul acela neînțeles pentru mine pe care-l luasem drept acea muzică de sferă, nu era de cât repetirea notelor lui Paganini, eșită din buzele acelor mii de pelerini. O căldură fără seamăn era în tonurile lor.

Cântarea le era câte odată așa de înceată că părea mai mult o șoaptă răsărită din adâncimile mărilor, apoi tonurile se înăspreau de păreau eșite dintr'un corn de vânătoare în bătaia blândă a lunei și apoi porneau cu un elan, cu o căldură, cu un farmec, ca și cum sute de barzi ar fi atins strunele harfelor lor, pentru a face o cântare de izbândă. Erau cântări de-acelea pe cari o urechie omească nu le poate auzi, ci le poate visa numai noaptea, când te odihnești la sânul iubitei. Poate să le priceapă și ziua sufletul, dar aceasta numai atunci când se pierde în admirarea unui oval delicat al unui capo de operă antic...

— Sau când desfunzi o butelie de șampanie mai mult, — întrerupse un glas vesel pe povestitorul pierdut în gânduri.

Maximilian întorcându-se văzù pe medic, care se întoarse pe neauzite în odaie, însoțit de Debora cea neagră, pentru a se interesa ce efect a avut asupra bolnavei doctoria prescrisă de el.

— Somnul acesta nu-mi place — zise medicul, arătând spre canapea.

Maximilian, confundat în fantasmemele povestirii sale, nici nu observase că

Maria adormise de mult și de-aceia își mușcă buzele cu necaz.

— Somnul acesta—continuă medicul—îi dă de pe acum înfățișarea morței. Nu seamănă ea oare de pe acum cu acele măști albe, cu acele copii de ghips în cari încercăm a păstra înfățișarea celor morți?

— Ași dori,—șopti Maximilian la urechia medicului—ași dori să păstrăm o asemenea mască după signora Maria. Și ca moartă are să fie foarte frumoasă.

— Eu nu te sfătuesc, zise medicul. Astfel de măști ne amărăsc amintirile despre cei morți; ne fac să credem că ghipsurile acestea ar mai conține ceva din viața celor morți, pe când ceia ce am păstrat în ele este tocmai moartea. De obicei, trăsăturile ce le frumoase căpătă în aceste măști ceva rigid, hidos, respingător, care mai mult ne îngrozește decât ne place. Dar măștile de ghips sunt adevărate caricaturi când sunt luate după niște fețe al căror farmec stătea numai în însușirile sufletești cari se resfrângeau în ele. Căci odată cu grațiile vieții, au dispărut din ele și darurile sufletești cari țineau pe acești oameni pe tarâmul frumuseții.

Mai straniu decât toate, este acea tră-sătură curioasă ce se observă la aceste măști și care ne umple sufletele de groază. Ele par ca niște oameni cari se pregătesc, a face un drum greu.

— Incotro?—întrebă Maximilian, când medicul îl luă de braț ca să-l scoată din odaie.

Noaptea a doua

— De ce să mă mai chinuești, dacă trebuie să mor?

Signora Maria pronunțase aceste cuvinte tocmai pe când intra Maximilian în odaie. Medicul stătea în fața ei cu o sticlă de medicamente într-o mână și în cealaltă mână cu o cupă, în care spumegă un lichid cafeniu.

— Scumpe prietino, — zise medicul, întorcându-se spre cel sosit, — prezența d-tale aici îmi este foarte scumpă în clipele acestea. Convinge-o d-ta pe signora Maria să ia numai aceste picături, sunt grăbit și nu pot întârziă mult aici.

— Te rog, signoră Maria — șopti Maximilian cu vocea aceia rugătoare pe care

n'o puteai observa de multe ori la el și care părea ieșită dintr'o inimă rănită. Rugăciunea aceasta mișcă într'atât pe bolnavă, încât aproape uită de propriile ei suferințe, luă cupa din mâna medicului și ducând-o la gură zise zâmbind lui Maximilian :

— Uite beau, dar nu-i așa că-mi istorisești azi povestea cu Laurenzia.

— Îți povestesc tot ce vrei — zise Maximilian. Femeia deșertă conținutul cupei, jumătate zâmbind, jumătate înfiorându-se.

— Sunt grăbit — zise medicul, punându-și mânușile lui negre. Intinde-te pe canapea signora Maria și mișcă-te cât se poate mai puțin. Sunt grăbit, plec.

Medicul părăsi odaia, însoțit de Debora cea neagră, care-i lumină scara. Maximilian și Maria rămaseră singuri, se priviră multă vreme tăcuți. În sufletele lor se deșteptau gânduri pe cari unul încerca să le ascundă celuilalt. Maria apucă de-odată mâna lui Maximilian și-o acoperi de sărutări firbinți.

— Pentru Dumnezeu ! — zise Maximilian, — nu te mișcă, culcă-te te rog înapoi pe canapea.

Când în sfârșit Maria se liniști pe canapea, Maximilian îi acoperi picioarele cu un șal moale de lână, pe care-l atinse mai întâi cu buzele. Ea observase fără îndoială acest lucru, căci clipi din ochi mulțumită ca un copil fericit.

— Eră domnișoara Laurenzia frumoasă? — întrebă în cele din urmă signora Maria.

— Dacă îmi făgăduiești că nu mă vei întrerupe, că mă vei asculta liniștită, fără să te miști câtuși de puțin, îți voi povesti tot ce dorești.

La afirmațiunea din ochi a Mariei, că va sta liniștită, Maximilian se așeză serios pe scaunul ce sta în fața canapelei și-și începu astfel povestirea :

— Sunt opt ani de când am plecat pentru întâia oară la Londra, pentru a studia poporul și a învăța limba engleză. Dracul să-i ia pe englezi cu limba lor cu tot ! Englezii iau o duzină de cuvinte monosilabe în gură, le sfarmă, le mestică, le macină bine, și apoi le scupă pe toate dintr'o dată, — și această operație o numesc a vorbi. Spre norocul nostru, englezii sunt din firea lor tăcuți și deși ne privesc cu gurile căscate ore întregi ; ne scutesc totuși de

conversațiuni prea lungi. Vai de călătorul care se întâlnește cu un englez a făcut înconjurul pământului și care a învățat ceva franțuzește pe continent. Un asemenea englez vrea cu tot chipul să-și procure prilejul să exercite cunoștințele lui linguistice cu mii de întrebări, asupra vârstei, a patriei, a afacerilor și în fine după ce te plectisește în chip inquisitorial cu mii și mii de nimicuri, mai crede apoi că te-a amuzat în chipul cel mai plăcut. Unul din prietenii mei din Paris avea poate dreptate zicând că englezii învață franțuzește la biroul pașapoartelor. Cea mai frumoasă distracție în Anglia e fără îndoială a mesei, când englezii taie colosalele lor rostbeafturi. Ei te întreabă cu cea mai senină seriozitate, că ce bucată ți-ar conveni? Friptă tare sau mai în sânge? Bucata de la mijloc sau de la margine? Gras sau slab? Cu rostbeafturile și fripturile lor de berbec se încheie însă tot ce au ei mai bun în țara lor. Dar să păzească Domnul pe orice bun creștin de sosurile lor searbăde, făcute dintr'o treime făină, două treimi unt, sau pentru variațiune, o treime unt și două treimi făină... de-asemena să te păzească Sfântul de legumele lor naive, fierte în

apă goală, așa cum ni le-a lăsat bunul Dumnezeu. Dar mai îngrozitor de cât toate, sunt toasturile lor obligatorii după masă; femeile se retrag, iar în locul lor se aduc tot atâtea sticle cu vin înfundat.... căci după ultima teorie engleză, sticlele cu vin înlocuesc cu succes sexul frumos.... Zic sexul frumos pentru că englezoaicele merită pe deplin acest calificativ. Ele au niște trupuri svelte, albe, frumoase... Un singur lucru le strică însă: spațiul cel prea mare dintre nas și gură mi-a făcut antipatice multe fețe frumoase în Anglia, atât la bărbați cât mai cu seamă la femei. Deviarea aceasta a tipului englez dela frumuseță are asupra mea o înrâurire și mai rea aici în Italia, unde nasurile scurte ale englezoaicelor, cu platforma mare de carne, contrastează în chip așa de neplăcut cu nasurile delicate ale italiencelor. E foarte nimerită observația unui german, că aici în Italia, englezii par niște statui cu nasurile ciuntite.

Da, văzând pe englezi în țări străine poți abia să-ți dai seama de toate defectele lor. Ei sunt zcii plictiselii cari zboară prin țări străine în trăsurile albe,

ridicând pe urma lor norii cenușii ai tristeții. Apoi trebuie să mai adaogi curiozitatea lor lipsită de interes, cochetăriile lor fără eleganță, prostia lor îndrăzneată, egoismul lor strâmt și bucuria lor rece în împrejurările cele mai triste. A venit aici în Florența un englez care privește ore întregi, de vre-o trei săptămâni, cu gura căscată pe șarlatanul acela din Piazza di Gran Duca, care scoate oamenilor dinții stând călare pe cal. Spectacolul acesta fără îndoială că înlocuește pentru nobilul fiu al Albionului, acele execuțiuni barbare, pe cari nu le mai poate vedea în țara lui...

Boxul, luptele de stradă, acestea sunt cele mai mari plăceri pentru englezi; dar cel mai mare deliciu pentru ei e să privească agonia vre-unui biet cerșetor care s'a făcut vinovat de furtul vre-unui berbec sau care a plâzmuit o semnătură. A-l expune vederei publicului, vre-o două ceasuri, cu ștreangul în jurul gâtului, înainte de a-l trimite în vecinicie, e pentru englezi un lucru de nimic. Nu e nici o exagerare când îți spun că furtul de oi și falșificarea de scripote se pedepsesc, în această îngrozitoare țară, ca și paricidul, ca și crima cea mai atroce.

Eu însu-mi am văzut cu ochi mei la Londra, un om spânzurat pentru că fusese o oaie, efectul acestei execuțiuni e că de atunci nu-mi mai place friptura de berbec; grăsimea îmi aduce totdeauna aminte de scufia albă a spânzuratului. Alături de el a fost spânzurat un irlandez, care plăzmuise iscălitura unui bancher bogat. Parcă mai văd pe bietul Paddy, care nu pricepuse nimic înaintea juraților și 'i venea așa de greu să moară pentru o simplă iscălitură falsificată, mai cu seamă el care ar fi dat voie la toată lumea să-l iscălească!

Și poporul acesta vorbește într'una de blândetă creștinească, nu întârzie nici o slujbă la biserică și inundează întreaga lume cu biblii și cărți sfinte.

Admit, signora Maria, că dacă nu mi-au plăcut în Anglia nici oamenii nici bucătăria, cauza e în mare parte în mine. Adusesem cu mine de-acasă multe nemulțumiri și greșala mea a fost că am venit să mă distrez în această țară, în mijlocul acestui popor care-și ucide urâtul numai prin politică și în afaceri. Perfecțiunea mașinilor cari înlocuesc aici oamenii, a avut de asemenea asupra mea o influență dezastroasă; miș-

cările acestea meșteșugite ale miilor de cuie, de roțițe și de roticele, m'au umplut totdeauna de groază. Pozitivul, exactul din viața englezilor nu m'au îngrozit mai puțin; căci după cum mi-au apărut în Anglia mașinele ca fiind oameni, tot așa oamenii îți fac aci impresia de mașini. În Anglia, par'că, fierul, lemnul și alama au ucis spiritul omenesc și omul lipsit astfel de suflet, pare ca o nălucă searbădă, care-și vede în chip mecanic de afaceri, care-și mănâncă la o oră anumită biftekul, care ține într'o anumită zi un anumit discurs parlamentar, și care se spânzură cu o exactitate matematică.

Îți poți lesne inchipui cât de mult mă plictiseam în Anglia. Dar niciodată n'am fost indispus ca într'o seară pe când stăteam pe podul Waterloo și priveam tăcut apele murdare și soioase ale Tamisei. Imi părea că întregul meu suflet se oglindește aevea acolo, cu toate rănilor lui... Și mă năvăliră aducerile aminte cele mai triste.... Imi adusei aminte de acel trandafir, vecinic udat cu oțet, în care s'a stins orice parfum și care se ofilește fără de vreme... Imi adusei aminte de acel fluture rătăcit pe Alpi și pe care naturalistul l'a găsit trist și stin-

gher în mijlocul ghețurilor vecinice.... Imi adusei aminte de acea maimuță, prietena oamenilor, care mănca și glu-meă cu ei și care recunoscându-și, într'o zi în farfuria de friptură, propriul ei pui, îl apucă infuriată și fugi cu el în pă-dure, pentru a nu se mai arăta niciodată prietenilor ei, oamenii... Ah, m'a cu-prins o așa jale, că-mi picură din ochi o lacrimă fierbinte... Ea căzù în apa cea tăcută a Tamisei, valurile au luat-o și au dus-o 'n depărtata mare. Câte lacrimi n'o fi înghițit ea fără să le simtă!

Pe când stăteam așa, pierdut pe gân-duri, auzii dintr'o dată o muzică veselă. Privind spre locul de unde venea cân-tarea, văzui o grămadă de oameni, cari formaseră un cerc mare în jurul unei fel de panorame.

Mă apropiai și eu; era o trupă vaga-bondă, compusă dintr'o familie de artiști și în care numărai următoarele per-soane:

Intâi o femeie mică, chircită, îmbrăcată toată în negru; capul mic și pân-tecele mare. Peste pân-tecele acesta enorm îi atâr-nă o tobă mare, în care femeia lo-vea fără milă.

Al doilea personagiu era un pitic, îm-

brăcat într'o haină brodată ca și-al unui marchiz din vechea nobleță franceză; părul pudrat; picioarele micuțe. Rolul lui era să lovească în cadență într'un triumphiu, loviturile acestea le însoțea cu sărituri...

A treia persoană din trupă era o fată cam de vre-o cincisprezece ani. Purta o haină strâmtă de mătase vărgată și o pereche de pantaloni de aceeași culoare. Era de-o înfățișare plăcută; fața cu trăsături antice. Un nas drept, delicat, buzele frumos tăiate, bărbia rotundă și moale la privire. Părul negru, strălucitor, adus peste tâmple. Stă melancolică, aproape disprețuitoare, în mijlocul trupei, privind la cea de-a patra persoană din societate, care tocmai se producea în clipele acele.

Cea de a patra persoană din trupă era un câine negru dresat, un dulău care promitea mai mult decât un băiat bun și care, spre mai marea bucurie a publicului englez, compusese din litere mari de lemn numele lui Wellington, însoțindu-l cu măgulitorul calificativ de *heros*. Și fiindcă câinile, — cum ușor se putea vedea în exteriorul lui plin de viață — nu era englez ci venise cu trupa din Franța, fiii Albionului se bu-

curau că cel puțin la câinii francezi, marele lor general se bucurară de-o cinste așa de mare.

Intreaga trupă era venită din Franța și piticul, care se recomandase d. de Turlutu și începuse discursul în limba franceză, însoțindu-l cu niște gesturi așa de largi că bieții engleji căscară gurile și mai mari. Câte odată, după o frază mai lungă, piticul cântă ca cocoșii, iar, bieții englezi nu pricepeau nimic din discursul lui de cât doar această cântare și cele câteva nume de împărați și împărătese pe cari piticul le pomenea în lungile lui cuvântări.

Pe împărații și regii aceștia, piticul îi numea binefăcătorii și prietenii lui. Prețindea că încă ca băiat de opt ani avusese cinstea să vorbească cu răposatul rege Ludovic al 16-lea, care mai târziu îl considera drept cel mai istet și sfetnic al său.

Furtunile revoluției le-a evitat de altfel ca multe altele, prin fugă și abia sub imperiu și-a putut revedea țărișoara, venit pentru a lua parte la gloria marelui popor francez. Napoleon nu l'a iubit niciodată, în schimb însă Prea sfințitul papă Piu VII îl zeifică. Impă-

ratul Alexandru i-a dat bomboane, iar principesa Wilhemina îl ținea foarte des în brațe. Da—continuă piticul—de mic copil am trăit numai între capetele încoronate. Suveranii de astăzi au crescut alături de mine și de aceia îi consider ca pe niște frați, ca pe niște egali ai mei. De câte ori moare vreunul din ei, îmbrac doliul. După cuvintele acestea grave, cântă ca un cocoș.

„Musiu“ Turlutu erà unul din piticii cei mai curioși din câți am văzut vreodată; fața lui zbârcită și bătrânească contrasta în chip așa de comic cu trupșorul lui copilăresc și întreaga lui ființă era într'o contrazicere așa de barocă cu bucățile pe cari le producea. Luă posturile cele mai ridicole și cele mai obraznice. Cu o floretă enormă în mână, străpungea aerul în toate direcțiile și sfida pe ori cine din public să se măsoare cu el în duel. După ce piticul făcu câtă-va vreme jocul acesta fără să găsească pe cine-va din public care să se măsoare cu el, se aplecă grațios, făcu câte-va reverențe după vechea modă franțuzească și anunță publicul că spectacolul începe, un așa spectacol cum n'a mai văzut vr'odată Anglia.

— Priviți această persoană mică, —

zise piticul îmbrâncind fata în mijlocul mulțimii cu o galanterie barocă — aceasta este domnișoara Laurenzia, fiica acelei respectabile doamne, cu pântecul mare, care bate coala toba și care poartă încă doliu după iubitul ei soț, cel mai mare gastrolog din Europa!

Acum va dansa domnișoara Laurenzia! Admirați-i dar jocul! După acest discurs piticul cântă iar ca un cocoș.

Fata părea a nu da nici o atenție, piticului ca și publicului spectator. Ea așteptă plictisită până ce piticul îi așternu un covor mare roșu, și-abia atunci reîncepu să-și bată triumghiul și să danseze. Era o muzică stranie, o amestecătură, un zgomot, o scârțietură de-ți spârgea urechile. Uitai însă de muzică pe dată ce fata începea să danseze. Jocul și fata mi-au absorbit aproape toată atenția.

Nu era unul din acele dansuri pe cari ne-am deprins ale vedea la baleturile noastre, sau în teatrele antice. Nu era una din acele sărituri alexandriene, acele sărituri de poză, cari mișcă piciorul așa de pățimaș și nu ne lasă să vedem decât cerul și tricoul, nimic de cât i-

dealitate și minciună ! Nimic nu'mi displace mai mult decât baletul dela opera cea mare din Paris, unde tradiția dansului clasic s'a păstrat în toată curățenia lui. Lucru curios, în timp ce în celelalte ramuri ale artei, în poezie, în muzică, în pictură francezii s'au îndepărtat atât de mult de clasicism, în dans le-a fost cu neputință să propășească și le va fi multă vreme greu să producă o revoluție în arta dansului.

Domnișoara Laurenzia nu era o mare dansatoare. Vârful picioarelor ei nu prea erau flexibile, picioarele nu prea-i erau deprinse cu mișcările agile, — dânsa nu pricepea mai nimic din arta dansului, așa cum o predă Bestris, ci jucă așa cum i-a fost dat omului de la Dumnezeu să joace: întreaga ei ființă dansa, întreaga ei ființă era în tact cu jocul și nu numai că trupul îi dansa, dar îi dansa și fața...

Câte odată devenea palidă, de-o paliditate de moarte ; din când în când ochii i se deschideau mari, sticloși, buzele i se contractau de durere și părul ei negru, strălucitor, care-i coprindea ovalul tâmpelor, se ridică în saltul jocului, ca două aripi de corb.

De fapt, acesta nu era un dans clasic, precum de-asemenea nu era nici romantic în adevăratul înțeles al vorbei, așa cum ar fi cerut de pildă un francez tânăr domnișoarei Renduelschen. Dansul acesta nu avea nimic din veacul de mijloc, nimic din antichitatea clasică, avea ceva comic și macabru în același timp... Era un dans care nu avea pretenția să amuzeze prin mișcările sale exterioare, ci părea mai mult a vorbi și vorbea o limbă neobișnuită, care vroia să spue ceva și spunea ceva neînțeles.

Ce vroia să spue dansul Laurenziei? N'o putui pricepe, oricât de pățimaș s'ar fi vădit acest limbaj. Imi dădeam câte odată seama că e vorba despre ceva îngrozitor. Eu, care de obicei transpun așa de bine totul în imagini optice, nu îmi putui da seama de dansul Laurenziei. Fără îndoială că pentru aceasta, vina cea mare era a muzicii care mă ducea pe căi rătăcite. Triumful micului Turlutu suna așa de ascuțit!

Doamna mamă bătea așa de furioasă toba, că fața ei apărea, sub norii negri ai căciulii, ca un semnal de alarmă.

După ce trupa se îndepărtase, am rămas încă multă vreme pe gânduri. Mă

munceam să pricep ce a voit domnișoara Laurenzia să înțeleagă cu dansul ei. Era el un dans spaniol, sau un dans meridional francez? Nu-mi putui da seama din pricina mișcărilor pătimașe ale dansatoarei, a sălbăticiei cu care-și arunca capul pe spate, după chipul bacantelor antice. Dansul ei avea ceva inconștient, fatal, ceva pătimaș, într'un cuvânt ea dansa orbește. Sau poate că erau frânturile unei vechi pantomime? Căci, câte odată, fata își apleca urechea la pământ ca și cum ar fi voit să asculte o voce din fundul pământului... În acele clipe tremură toată ca frunza de plop în bătaia vântului, se aruncă apoi în săriturile cele mai nebunești în partea opusă, aplecă iarăși urechea la pământ, ascultă și mai atentă, dădea din cap, se roșea, apoi se îngălbenea, se ridica dintr'odată în picioare și făcea o mișcare ca cea a omului care-și spală mâinile. O fi fost acela sângele, pe care Laurenzia îl spalase cu atâta grijă de pe mâini? Ea aruncă apoi o privire așa de rugătoare... și privirea aceasta căzu pe mine...

Toată noaptea următoare m'am gândit la privirea ceea, la dansul acela și la acompaniamentul acela muzical, atâta de straniu: iar a doua zi primblându-mă,

ca de obicei, pe străzile Londrei, do-ream par'că să întâlnesc pe frumoasa dansatoare și mi ascuțiam urechile pentru a auzi bătăile tobei și sunetul triumphiului. În fine, găsisem și eu ceva în Londra de care să mă interesez și nu mai umblam fără căpătâiu pe străzile ei plictisitoare.

Tocmai veneam din Tower, unde văzusem securea cu care a fost retezat capul Anei de Boleyn și unde admirasem diamantele coroanei și leii de aur, când zării pe piață o mare mulțime de oameni, în mijlocul căreia doamna mamă își bătea cu aceeași furie toba, iar d. de Turlutu își continua vechea lui muzică de cocoș. Prepelicarul compunea și azi numele lui Wellington și domnișoara Laurenzia reîncepu minunatul ei dans. Erau aceleași mișcări stranii din ajun, acelaș limbaj care spunea ceva dar, din care nu pricepeam mai nimic, aceeași neînțeleasă aruncătură de cap pe spate, aceeași aplecare a urechei spre pământ, apoi aceeași groază care o făcea să sară speriată într'o parte și apoi iarăși ascultarea cu urechea la pământ, în urmă aceeași paliditate, acelaș tremur și apoi aceeași spălare îngrozitoare a mâinilor și în fine aceeași privire rugă-

toare, care de data aceasta întârziè și mai multă vreme asupra mea. Da, femeile, și fetele tot așa de bine ca și femeile, simt imdeiat când un bărbat se interesează mai mult de ele. Cu toate acestea domnișoara Laurenzia stătea nemiscată în vremea cât nu dansa, cu ochii pironiți în pământ; iar când dansa nu aruncă publicului decât o singură privire, căutătura ei a doua nu mai putea fi întâmplătoare și faptul că erà mai lungă mai pătimașă și mai neînțeleasă, nu permitea nici o îndoială. Eram ca fermecat de privirea Laurenziei și trei săptămâni dearândul m'am ținut după trupa cea vagabondă pe străzile Londrei. Cu tot zgomotul orașului, distingeam de la depărtări foarte mari muzica trupei și de câte ori d. de Turlutu, mă vedea străbătând prin mulțime îmi vesteà venirea cu o cântare de cocoș. Cu toate că nu schimbam nici un cuvânt cu d. de Turlutu, cu Laurenzia sau cu câinele trupei, păream totuși a face parte din trupa lor vagabondă, atât mă apropiasem sufletește de ei. De câte ori d. de Turlutu se apropia cu cheta de mine, se purta cu un tact deosebit și în clipa în care îmi aruncam pitacul în căciulița lui în trei colțuri, întorcea capul în altă parte.

Piticul acesta avea în adevăr ceva din bunul simț care aduce aminte de vechile moravuri ale nobleței franceze și, după purtarea lui, puteai ușor ghici că fusese crescut la curțile domnitoare. Nu îți poți da seama, signora Maria, cât mi-a părut de rău, când după trei zile de zădarnică căutare aflai că trupa părăsise Londra.

Plictiseala mă luă iarăși în brațele ei de plumb și-mi apăsă inima. Nu mai putui răbdă și în cele din urmă părăsii pe englezi pentru a merge în cea mai civilizată țară a continentului și a mă prosternă acolo la picioarele primului bucătar eșit în cale. Aci în sfârșit putui să mănânc ca un om în toată firea și să-mi odihnesc privirea pe un obraz plăcut, dar pe domnișoara Laurenzia n' o putui uită încă multă vreme. Ea a dansat încă timp îndelungat în memoria mea. Și în orele de odihnă și singurătate nu se putea să nu mă gândesc la jocul acela îngrozitor al acestui copil frumos, la pantomima cea neînțeleasă, la acele nepricepute aplecări a urechei către pământ.

— Și asta-i totul?—întrebă Maria mirată în timp ce se ridică cu violență. Maximilian însă o apăsă liniștit iarăși pe

canapea, își puse semnificativ degetul arătător la gură și-i zise încet:

— Taci, taci te rog, nu scoate nici un cuvânt, stai liniștită pe canapea și-ți voiu povesti și sfârșitul. Dar te rog nu mă întrerupe.

După ce se așeză ceva mai comod pe scaun, Maximilian începù:

— Cinci ani după întâmplările de la Londra veni pentru întâia oară la Paris. Am sosit în capitala Franței într'o epocă minunată. Francezii tocmai montaseră revoluția din Iunie și întreaga lume li aplauda. Bucata aceasta eră, la dreptul vorbind, mai puțin tragică și mai puțin sălbatică decât cealaltă bucată, care la ei se numește marea revoluțiune și imperiul. Numai câte-va mii de leșuri rămăseseră pe locul spectacolului. Din pricina aceasta politicianii romantici se declaraseră foarte nemulțumiți de bucată și anunțaseră alta mai sângeroasă, în care calâul să aibă mai mult de lucru.

Parisul m'a înveselit și pentru plictiseala din Londra. Lucru curios! Parisul a fost totdeauna teatrul celor mai groaznice tragedii istorice, chiar țările cele mai îndepărtate își amintesc cu groază de întâmplările desfășurate pe străzile lui. Spectatorului acestor tragedii li se

întâmplă însă ceiace mi s'a întâmplat și mie la Paris, la poarta Saint-Martin, pe când asistam la bucata *Tour de Nesle* a lui Alexandru Drumas-tatăl: stăteam la spatele unei doamne care purtă o pălărie enormă de muselină roșie, pălăria îmi acoperea toată scena și nu puteam vedea cele ce se jucau decât prin gazul cel roș dela pălăria cucoanei astfel că toate grozăviile din *Tour de Nesle*, le vedeam cu totul trandafirii. Întreg Parisul e scaldat într'o astfel de lumină roșiatică, care învelește în trandafiriu toate tragediile desfășurate în el. Chiar și groaza pe care ai putut-o aduce la Paris se micșorează aici. Durerile se îndulcesc mult acolo. În aerul Parisului rănilile se vindecă mult mai lesne decât în altă parte; e în aerul acestui oraș ceva frumos, ceva plăcut, ceva măreț ca în firea întregului popor francez. Ceea ce m'a încântat pe mine mai mult la Paris e acea excesivă amabilitate a trecătorilor. Ah! plăcute mirezme de ananas ale complezenței! cu câtă binefăcătoare bunătate ați mângâiat voi sufletul meu rănit în țara nemțească de greoiul miros de tutun, de insuportabila putoare de varză și de atâtea grosolane mojicii! Scuzele unui francez care abia mă atin-

sese cu cotul pe stradă, mi-au răsunit drăgălașe la ureche ca o melodie plăcută de Rossini ! M'am speriat aproape de atâta complezență, eu care eram deprins să mi se stâlcească coastele în stradă fără nici un fel de pardon. În primele săptămâni, căutam aproape să fiu atins de cineva pe stradă, numai pentru a-mi procura plăcerea să aud scuzele francezilor. Dar poporul francez n'a avut pentru mine acest farmec numai prin excesiva lui amabilitate, ci și prin limba lui dumezeiască, căci precum știi, la nord limba franceză aparține blazoanelor. Încă din copilărie am confundat buna stare a cuiva cu limba franceză. La Paris cea mai de pe urmă mahalagioaică de la hăli vorbește mai bine franțuzește decât cea mai caritabilă damă a noastră cu câte 68 de strămoși la activ ! Din cauza limbei pentru care am o adevărată slăbiciune, poporul francez mi-a plăcut atâta de mult. Apoi mai era și o altă reminiscență din copilăria mea. Întâia carte din care învățasem franțuzește a fost cartea de fabule ale lui Lafontaine. Vorbirea naivă și elegantă de acolo mi s'a întipărit pentru totdeauna în aducerea a-minte și par'că mai auzeam încă vorbirea înțeleaptă a animalelor lui : ba vor-

bea leul, ba lupul, ba mielul, ba porumbelul sau barza, și nu arareori mi se părea că aud înțeleptele cuvinte ale vulpei :

He ! bonjour, monsieur le corbeau,

Que vous êtes joli, que vous me semblez beau !

Amintirile acestea mi se deșteptau însă și mai vii când mă aflam în Parisul de sus, sau cum se zice acolo, lumea de sus. Lumea această de sus era tocmai aceia care inspirase pe Lafontaine.

Iarna începù odată cu sosirea mea acolo și Saloanele nu întârziară a se deschide. În aceste adunări nu m'a izbit atâta generalitatea frumoaselor moravuri, cât mai cu seamă miile de chipuri în care ele se manifestează. Câteodată, privind pe cei adunați în salon, aveam impresia că mă aflu într'o prăvălie de antichități, în care sunt adunate rămășițele tuturor veacurilor și tuturor neamurilor ; un Apolo grec lângă o Pagodă chinezească, un bițlipuți mexican lângă un *Ecce homo* gotic, zeități egiptene cu capete de câini, zeițe de lemn, de bronz, de fildis și câte altele... Văzui acolo muschetari bătrâni cari dansaseră pe vremuri cu Maria Antoinetta ; republicani cari altădată erau temuți în Adunarea

Națională; montaniarzi fără inimă dar și fără pată; dictatori de altădată cari trecuseră nu o singură dată prin Luxemburg; mari demnitari ai Imperiului, înaintea cărora tremura întreaga Europă; vedeam pe iezuiții restaurațiunii; într'un cuvânt, vedeam toate zeitățile spălăcite ale tuturor veacurilor stând unele lângă altele ca în prăvălia de antichități de pe cheiul Voltaire. În Germania, unde patimile se înfrâng mai greu, o adunare de oameni așa de diferiți ar fi cu neputință. În nordul nostru rece, nevoia de-a vorbi nu e așa mare ca în Franța cea caldă, nu se poate ca, chiar dușmanii cei mai mari când se întâlnesc în vre-un salon, să tacă multă vreme. Viața socială e atât de dezvoltată în Franța că francezii caută să placă nu numai prietenilor dar și dușmanilor. E o vecinică petrecere aici și femeile încearcă și nu fără succes, să întreacă pe bărbați în cochetărie. Nu voesc să fiu luat drept răutăcios cu această observațiune la adresa francezilor și mai cu seamă a francezelor. Eu sunt cel mai mare curtezan al lor și le curtez nu atât pentru virtuțile lor cât mai cu seamă pentru defectele lor. Nu cunosc ceva mai potrivit decât legenda că pari-

ziennele se nasc cu toate defectele posibile, dar că o zână le schimbă defectele în calități. Zâna aceasta drăgălașă este Grația.

Sunt pariziencele frumoase? Ce poți ști? Mai încearcă cineva calibrul tunului când ghiuleaua i-a retezat capul?

E spațiul dintre gură și nas prea mare sau prea mic la franceze? Câteodată e prea lat, mai cu seamă când nasul e prea mic.

E gura parizienelor prea mare sau prea mică? Cine poate ști unde încetează zâmbetul și unde începe gura?

Pentru a judeca bine, atât judecătorul cât și împlicinatul trebuie să fie cu sânge rece. Dar cine poate fi liniștit față de o pariziană și mai cu seamă, care pariziană e liniștită?

Sunt oameni cari își închipuesc că pot privi de aproape fluturul pe care l'au prins cu un ac pe o bucată de mucava. Credința aceasta e tot așa de prostească pe cât e de crudă. Fluturile străpuns și liniștit, nu mai e fluture. Pe fluture trebuie să'l observi când saltă în jurul florilor., și pe pariziană nu trebuie s'o observi acasă, unde e prinsă cu acul în piept, ci în salon, la petreceri, la baluri când ea zboară neastâmpărată cu aripi

de mătase, sub luminele fulgerătoare ale bucuriei! Atunci se deșteaptă în ea o uriașă dragoste de viață, o dorință neînvinsă pentru o dulce ameteală și din aceasta cauză parizienele devin așa de frumoase și câștigă un farmec care ne place și ne îngrozește în același timp. Setea aceasta de a gusta viața, ca și cum clipa ce urmează ar voi s'o despartă de izvorul dătător de viață, graba aceasta, această furie, această nebunie a parizienelor, așa cum ele se manifestează la baluri, îmi aduceau totdeauna în memorie legenda germană a dansatoarelor moarte. Miresele moarte în ziua nunței, se scoară în groapă cu o dorință așa de mare de joc că iese la miezul nopții din morminte și dansează pe șosele. Imbrăcate în rochiile de mireasă, cu lămâițele în păr, cu inele fulgerătoare în degetele lor diafane, cu zâmbetul îngrozitor, miresele acestea joacă, în bătaia lunei, cu o patimă care crește pe măsură ce simt că ceasul făgăduit lor pentru dans se apropie tot mai mult de isprăvit și că trebuie să se căboare iarăși în morminte.

Mă aflu la o serată pe soseaua d'Antin, când făcui următoarea observație. Era o serată admirabilă și nimic nu lipsea pentru ca petrecerea să fie deplină:

eră destulă lumină pentru a fi luminat, destule oglinzi pentru a te oglindi în ele, destui oameni pentru a te încălzi și destule limonăzi pentru a te răcori. Se începu cu muzica. Francisc Liszt s'a lăsat îmbrâncit la piano. Iși trecu mâna prin plete își puse în vază întreaga lui frunte genială și începu una din cele mai armonioase bucăți ale sale. Clapele păreau a sângera de atingerea mânei lui. Dacă nu mă înșel, Liszt cânta un pasagiu *Palangensii* lui Balanche, ale cărui idei Liszt le transpusesese în muzică, lucru de altfel foarte folositor. pentru toți aceia cari nu au putut citi în original pe acest scriitor. După aceia a cântat *La marche au supplice* de Berlioz, bucată pe care tânărul artist a compus-o, — dacă nu mă 'nșel — a doua zi după nunta sa. În întreaga sală nu se putea observa decât fețe palide, sâni palpitânzi și apoi o răsufolare ușurătoare în timpul pauzelor.

Femeile au fost totdeauna ca fermecate când le-a cântat Liszt și de-aceia, după ce isprăvi el, dânsese se aruncară în dans cu o patimă și mai vertiginoasă. Mă putui refugia în odaia vecină cu mare greutate. Aici se juca cărți ; câteva dame întinse în fotolii moi priveau pe ju-

cători, sau cel puțin își dădeau aerul că pricep jocul. Când trecui pe lângă una din aceste dame și-i atinsei mătasea rochiei, un fior neînțeles îmi trecu prin tot trupul, ca la atingerea unei bobine electrice. Dar o descărcare și mai mare se produse în mine, când privii fața acestei doamne. Este ea, sau nu e ea? Era aceiași față, atât de asemănătoare cu o statuie antică, dar nu mai eră așa de marmorie și așa de curată ca odinioară. Ochiul prevenit putea observa pe față și pe trunte urme slabe de vărsat, așa cum se văd pe statuele de marmoră, expuse multă vreme picăturilor de ploae. Era acelaș păr negru, strălucitor, care-i acoperea tâmpilele ca două aripi de corb. Dar când îmi aruncă privirea ceia lăturalnică, care m'a înfiorat de atâtea ori nu mai puteam avea cea mai mică îndoială: eră domnișoara Laurenzia.

Intinsă solemn în jâlț, cu un buchet mare într'o mână, cu cealaltă mână sprijinită de speteaza scaunului, domnișoara Laurenzia părea cu totul absorbită de jocul de cărți. Rochia ei era frumoasă, deși simplă. Afară de o brățară și de o broșă de mărgăritare, nu mai purtă nici un fel de juvaericele. O dan-

telă ușoară îi ascundea pieptul și o față să fie îmbrăcată în chip aproape puritan, ceia ce făcea un contrast foarte plăcut cu cele câteva femei bătrâne de lângă ea și cari stăluceau de diamante și al căror decoltaj lăsa să se vadă icoana nemângâiată a Troiei lărmate.

Laurenzia era încă foarte frumoasă, de-o frumuseță ciudată. Nu mai putui rezista și mă apropiaiu de ea, mă așezai la spatele scaunului ei. Ardeam de dorința de a-i vorbi, dar un simțimânt de elementară delicatete mă reținea. Am stat vreme cam multișoară la spatele ei, tăcut, când de-odată ea scoase o floare din buchet și mi-o dădu pe la spate fără a se uita măcar la mine. Mirosul acestei flori era straniu și el produsese asupra mea un efect de o rară fermecare. Mă simțeam par'că dezlegat de societate, par'că visam, făceam și vorbeam de toate și mă miram eu însumi de cele ce făceam și de cele ce vorbeam.

Neglijent, prietenos, — ca față de un prieten vechiu, mă aplecai peste scaunul ei și o întrebai :

— Domnișoară Laurenzia, unde îți este mama cu toba ?

— A murit, răspunse ea cu acelaș ton liniștit și indiferent.

După câteva clipe mă aplecai pentru a doua oară peste scaunul femeii și o întrebai?

— Domnișoară Laurenzia, dar unde e câinele cela dresat?

— A fugit în lumea toată, răspunse cu aceeași liniște domnișoara Laurenzia.

Și după o altă trecere de câteva clipe iar mă aplecai peste speteaza scaunului și iar o întrebai:

— Domnișoară Laurenzia, unde e d. de Turlutu, piticul?

— E la uriași, pe bulevardul du Temple, răspunse ea indiferentă. Dar abia pronunțase femeea aceste cuvinte și iată că se apropiă de dânsa un domn bătrân, cu o statură de militar și-i zise că trăsură a tras la scară. Ea se ridică de pe scaun, luă brațul bătrânului și fără a-mi arunca cea mai mică privire, părăsi sala însoțită de bătrân. Când mă dusei la stăpâna casei, care stătea la intrare pentru a întâmpina, pe cei ce plecau, cu zâmbetul ei amabil și o întrebai cine e dama cea tânără care a părăsit tocmai casa cu domnul cela bătrân, gazda îmi răspunse:

— Dar cine poate cunoaște pe toți aceia cari vin aici! îi cunosc tot așa de puțin ca și...

Ea se întrerupse, și pricepui însă că vroia să spue că îi cunoaște pe cei plecați tot așa de puțin ca și pe mine, pe care mă vedea pentru întâia oară în seara aceea.

— Poate mi-ar putea da câteva deslușiri soțul dv., unde l'ași putea vedea? o întrerupsei eu.

— E la vânătoare la Saint-Germain, — răspunse gazda răsând și mai tare — a plecat azi dimineață și se înapoiază abia mâine seară... Dar așteaptă, cunosc pe cineva care a vorbit foarte mult în astă seară cu dama despre care te interesezi; nu știu cum s'o fi numind domnul acela, știu însă că a fost călcat pe picior de d. Casimir Perier, întreabă și poate că vei afla...

Ori cât de greu ar fi fost să recunoști pe un om numai după aceea că a fost călcat pe picior de un ministru, găsii totuși pe cel ce căutam, și-i cerui amănunte asupra ființei care mă interesa atât și pe care totuși nu i-o puteam descrie înde-ajuns.

— Da — îmi zise tânărul — o cunosc destul de bine, m'am întâlnit cu ea la câteva serate, — și-mi repetă o mulțime de nimicuri cu cari o întreținuse

pe Laurenzia. Ceiace-l izbise mai mult la ea erà acea privire serioasă cu care-l învăluia ori de câte ori îi spunea câte ceva interesant. Asemenea se mira că de câte-ori o invitase la dans, ea l'a refuzat sub cuvânt că nu știe să danseze. Numele ei și împrejurările în care trăia îi erau necunoscute. Și nimeni nu știa să-mi spue ceva mai mult. Am vizitat de atunci toate seratele, nicăeri n'am putut însă întâlni pe domnișoara Laurenzia.

— Și aceasta e toată povestea? — zise Maria căscând—aceasta e toată povestea aceia atât de minunată? Și n'ai mai revăzut de atunci pe domnișoara Laurenzia și nici pe mama ei cu toba cea mare?

— Stai liniștită—zise Maximilian. I-am revăzut pe toți, chiar și pe câinele dresat. Era de altfel într'o situație foarte critică, bietul dobitoc, când îl revăzui la Paris. Era în cartierul latin. Treceam tocmai prin dreptul Sorbonei, prin poarta ei se năpusti un câine iar pe urma lui vre-o doisprezece studenți cu bastoanele, iar cu ei se uniseră într'o clipă vre-o alte două duzini de femei bătrâne, cari strigau toate în cor: „Câinele e turbat! câinele e turbat!“ Avea aproape infăți-

șarea omenească, bietul animal. Apa din ochii lui curgea ca lacrămile și când trecu pe lângă mine și mă privi rugător, recunoscui numai decât pe vechiul meu prieten, pe cânele cel dresat, acela care lăudă așa de frumos pe mareșalul Wellington și care minunase altădată poporul englez. O fi fost el în adevăr turbat? O fi fost sărmanul surmenat de prea multă învățătură, când își urmă cursurile la Sorbona? Sau poate și-a arătat el nemulțumirea, prin mârâitul lui, contra șarlataniilor oficiale ale vre-unui profesor? iar șarlatanul, pentru a se răzbună asupra lui, l'a declarat nebun? Și vai! tineretul nu cercetează mult: câinele e turbat! și atât e destul ca să-l lovească cu bastoanele crude, iar femeile cele bătrâne sunt totdeauna gata, cu lătraturile lor, să înece glasul înțelepciunii și a nevinovăției. Sărmanul meu prieten a trebuit să piară și l'am văzut ucis sub ochii mei. Sărman martir al științei!

Starea piticului Turlutu nu eră întru nimic mai bună, când îl revăzui pe Boulevardul du Temple. Domnișoara Laurenzia îmi zisese că-l pot vedea acolo dar n'am mers anume să-l văd, ci împins de mulțime mă trezii pe bulevar-

dul du Temple și zărind panorama cu uriași, intrai înăuntru. Zării acolo doi golani mari tolăniți leneși pe jos, când mă văzură săriră repede în sus și luară postura de uriași. De fapt nu erau așa de mari cum arătau în reclamele lor exagerate. Purtau câte un tricou roș-deschis, purtau favoriți negrii închiși, poate falși și ridicau de-asupra capului câte un maiu de lemn scobit. Când îi întrebai de piticul, despre care vorbește reclama lor, uriașii îmi răspunseră că piticul nu mai e expus de vre-o trei săptămâni, dar dacă voesc să-l văd trebuie să plătesc intrarea îndoită. Cât de bucuros plătești ca să-ți vezi un prieten vechi! Și vai! eră un prieten pe care-l găsi pe patul morții! Patul acesta de moarte, era la drept vorbind, un leagăn și în acest leagăn zăcea sârmanul pitic, cu fața lui galbenă. O fetiță cam de vre'o patru ani statea lângă el, și-l legăna cântând:

— Nani, Turlitică, nani!

Când mă zări mititelul, deschise ochii lui sticloși și umezi și un zâmbet dureros îi contracta buzele lui palide. Părul a mă recunoaște, îmi întinse mâna lui uscată și-mi zise: bine ai venit, prietene.

Eră în adevăr o stare foarte mizeră

acea în care găsi pe vechiul sfetnic al lui Ludovic al XVI-lea, pe acela pe care Napoleon cel mare nu l-a putut suferi niciodată. Chiar pe patul morții, sau mai bine în leagănul morții, piticul n'a putut uita soarta nenorocită a acestui mare împărat, care nu l'a iubit niciodată și care a avut un isprăvit așa de rău pe insula Sfânta Elena. „Intocmai cum isprăvesc și eu acum — adăugă piticul — singuratec, necunoscut, părăsit de toți regii și de toți principii, o caricatură a măririi trecute!“.

Deși n'am prea putut pricepe că un pitic care moare între uriași să se compare cu un uriaș care a murit între pitici, totuși m'au atins cuvintele d-lui de Turlutu. Nu-mi putui reține mirarea că domnișoara Laurenzia, care stă azi bine, nu se interesează de vechiul ei tovarăș, căzut la nenorocire. Abia pronunțai acest nume, că piticul începu să se frământa în leagănul lui ca în prada unor colici năpraznice.

— Copil nerecunoscător! — zise el — copil pe care l'am crescut eu, pe care am voit să'l ridic până la rangul de soție a mea, pe care l'am învățat cum trebuie să se poarte în lumea celor mari, cum trebuie să te miști, cum trebuie să

zâmbești, cum trebuie să faci reverențele la Curte... tu ai știut cum să te folosești de învățăturile mele, tu ești azi o damă mare, ai trăsură și lachei, bani mulți, multă mândrie și inimă de loc. Tu mă lași să mor aici, să mor stinger și sărac, ca Napoleon pe Sfânta Elena! O Napoleon, tu nu m'ai iubit nici odată....“.

Ce-o mai fi adăugat nu știu. El ridică capul, făcù câteva mișcări în aer ca și cum s'ar fi apărat împotriva cui-va, poate, împotriva morții. Dar securei acestei potrivnice nu se poate nimeni opune, fie un Napoleon, fie un simplu Turlutu. Aici nu încap părázile. Invins, lăsâ piticul capul peste spate, mă privi rugător, cântă de-o dată ca un cocoș și muri liniștit.

Moartea aceasta mă atinse cu atât mai mult, cu cât mortul nu-mi putuse da nici o informație mai precisă asupra domnișoarei Laurenzia. Unde puteam s'o mai regăsesc? Nu eram nici amoretat de ea și nici nu simțeam pentru ea vre-o atracție deosebită și totuși mă mâna o dorință neînfrânată de a o căuta în toate părțile. Când intram într'un salon, și cercetând lumea, vedeam că ea nu e acolo, pierdeam ori-ce răbdare și trebuia

să plec. Gândind la toate acestea, am întârziat într'o seară la o intrare laterală a marelui Operă, așteptam o trăsură și așteptam în bătaia unei ploii torențiale, Nu venea nici o trăsură, sau mai bine veneau numai trăsuri de casă în care stăpânii se așezau foarte comozi, iar eu rămăseam singuratic sub picăturile de ploaie.

— Trebuie dar să mergi cu mine— îmi zise în cele din urmă o damă, învelită într'o mantilă și care așteptase o bucată de vreme fără s'o bag în seamă. Glasul ei mă săgetă drept în inimă, privirea ceia laterală exercitase din nou farmecul ei și eram iarăși par'că în vis când mă așezai alături de domnișoara Laurenzia într'o trăsură moale și caldă. N'am scos o singură vorbă, de altfel nici nu ne-am fi putut înțelege din cauza zgomotului asurzitor pe care-l făcea trăsura pe caldarâm. În cele din urmă trăsura se oprî în fața unei porți mari.

Servitori în livrele sclipitoare ne luminară scările. O cameristă, cu ochii lipiți de somn, îngăimă câteva scuze că nu e foc de cât în odaia cea roșie. Făcând semn cameristei să se îndepărteze, Laurenzia îmi zise zâmbind:

— Întâmplarea te duce azi departe, nu e încălzit decât dormitorul meu...

În dormitorul acesta, în care intrarăm, era un foc plăcut. Mobila și decorațiunile purtau pecetea acelor vremuri, azi spălăcite. Erau din vremea imperiului, din vremea vulturului de aur, din vremea penajiilor mândre, a frizurilor antice, a gloriei, a nemuririi oficiale decretată de Monitor, a cafelei continentale făcute din cicoare și din zahăr rău și a principilor și a baronilor cari se făceau din nimic. Totuși vremurile acestea aveau farmecul lor. Vremurile militarizmului patetic... Talma declama, Gros picta, Bigotini dansa, Maury predica, Rovigo era șeful poliției, împăratul citea pe Ossian, Paulina Borgheze a pozat ca Venus, negreșit în pielea goală, fiindcă odaia era bine încălzită, de pildă ca dormitorul în care eu mă aflam cu domnișoara Laurenzia.

Ne-am așezat la gura sobei și oftând ea îmi povesti că s'a măritat cu un bătrân bonapartist, care o plictisește în fiecare seară, înainte de culcare, cu câte o bătălie. Zilele trecute, înainte de a pleca, i-a expus întreaga bătălie de la Iena. E cam bolnăvicios și cu greu are să suporte campania rusească... Când o întrebai de când i-a murit tata? ea râse și-mi mărturisi că nu și-a cunoscut niciodată pă-

rinții și că așa zisa ei mamă n'a fost niciodată căsătorită.

— N'a fost măritată? — zisei — eu însumi am văzut-o la Londra în doliu după bărbatul ei!

— O — răspuse Laurenzia — timp de 12 ani s'a îmbrăcat în negru, pentru a inspira milă publicului, apoi pentru a momi vreun nenorocit care ar fi vroit să se însoare. Spera că călătorind sub pavilion negru o să ajungă mai curând la limanul conjugal.

Numai moartea s'a îndurat de ea: a murit pe urma unei hemoragii. N'am iubit-o niciodată, pentru că mi-a dat întotdeauna bătae multă și mâncare puțină. Ași fi murit de foame dacă nu se îndura de mine piticul Turlutu și nu-mi da din când în când, în secret, câte o bucățică de pâine. Pentru aceasta însă cerea să-l iau în căsătorie. După ce a văzut însă că nu mai are nici o nădejde s'a unit cu mama mea — zic mamă din deprindere — și ambii împreună mă chinuiau ca pe o vrăjitoare din veacul de mijloc. Imi ziceau întotdeauna că sunt o ființă de prisos, că câinele cel dresat are o valoare înzecită decât mine cu dansul meu prost. Apoi amândoi laudau câinile, îl ridicau în slăvi, îl netezeau și îi dedeau cozonac. Câinele, ziceau ei, este

cel mai mare sprijin al lor, el încântă publicul care nici nu se uită la mine. Câinele mă hrănea pe mine. Blestematul de câine!

— Nu-l mai blăstămă—o întrerupsei eu—câinele e mort, a fost ucis chiar sub ochii mei.

— A pierit animalul?— zise Laurenzia cu bucurie sărind în sus.

— Și piticul e mort,—adausei.

— Monsieur Turlutu?— zise Laurenzia cu aceeași bucurie. Dar bucuria aceasta dispărură dintr'o dată și ea adaose cu mâhnire:

— Sărmanul Turlutu!

Când îi povestii cele ce mi-a zis piticul în clipa morții despre dânsa, Laurenzia se jură că a voit să-l ajute, că i-a oferit o rentă ca să trăiască liniștit undeva în provincie.

— Dar mândru cum eră — continuă Laurenzia — ceru să trăiască în Paris, ba chiar pretindea să locuiască în casă la mine. Speră că prin mine își va relua vechile lui cunoștințe din Faubourg St. Germain. Când îl refuzai, îmi trimise vorbă că ași fi o nălucă blestemată un vampir, un copil al morții...

Laurenzia se opri brusc, se înfioră și în cele din urmă scoase un oftat:

— Ași fi voit mai bine să mă lase în mormânt la mama!

Am rugat-o să mă lămurească ce înțelege ea prin aceste cuvinte și atunci Laurenzia izbucni în lacrimi și-mi zise că așa-zisa ei mamă i-a spus nu o singură dată, că ceiace se zice despre nașterea ei nu e o simplă poveste.

— În orașul în care locuiam — continuă Laurenzia — am fost numită: copilul morței. Femeile bătrâne pretindeau că eu așa fi fiica unui conte de acolo care-și bătea veșnic nevasta. Femeia murind, contele a înmormântat-o cu foarte multă pompă! se zice, că ea, ar fi fost greă, în ultimele luni și era numai leșinată, iar când hoții veniră noaptea s'o prade în mormânt o găsiră în durerile facerei. Ea muri imediat după facere, hoții au pus-o înapoi în mormânt și copilul l'au luat cu ei și l'au predat gazdei lor, amanta gastrologului. Copilul acesta sărman care a fost îngropat chiar înainte de a se naște a fost pretutindeni numit: copilul morței... Vai nici nu-ți inchipuești cât am suferit, chiar ca copil mic, când eram astfel numită. Când gastrologul cel mare trăia încă, și când ca de obicei, nu era mulțumit de mine, îmi zicea: „copil blestemat al morței, mai bine nu te-ași fi

scos din mormânt." Gastrolog abil cum eră, își modela în așa chip glasul că părea venit din fundul pământului și apoi îmi spunea că acesta ar fi glasul mamei mele moarte, care-și povestește nenorocirile. El era de altfel în măsură să cunoască întregul ei zbugium, căci fusese altă dată camerierul ei. Avea o adevărată plăcere văzând că vorbele lui mă îngrozeau. Povestea despre niște lucruri îngrozitoare, despre niște lucruri a căror legătură n'o prea pricepeam, dar cari se deșteptau în mine cu o putere extraordinară când dansam. Da, când dansam mă obseda întotdeauna o extraordinară aducere aminte, mă uitam pe mine însu-mi și parcă eram cu totul altă persoană și mă chinuiau toate amintirile și toate supărările acestei persoane... și 'ndată ce încetam să mai joc toate amintirile acestea amuțeau în mine.

Pe când Laurenzia îmi povestea toate acestea, se uită la mine rugătoare. Stăteam în fața ei pe un scaun moale, pe care de sigur că de obicei stătea bărbatul ei și-i povestea somnoros luptele lui Napoleon. Laurenzia mă privea cu ochii ei mari ca și cum mi-ar fi cerut un sfat; îmi însuflă o compătimirea și de delicată și atât de dulce; eră așa

de sveltă, de tânără, de frumoasă, acest crin crescut din morminte, această fiică a morții, această nălucă cu fața de inger și cu trupul de Baiaderă! Nu știu cum se făcu, o fi fost fără îndoială înrăurirea scaunului pe care ședeam, dar nu știu cum par'că-mi trăsni dintr'o dată în cap, că în acest loc generalul a povestit aseară despre bătălia de la Iena și că eu trebuie să continui povestirea: — După bătălia de la Iena se predară, în mai puțin de trei săptămâni, mai toate fortărețele germane. Întâi s'a predat: Magdeburgul; era cea mai întărită cetate, avea trei sute guri de tun. Nu e aceasta o rușine?

Laurenzia nu mă mai lăsă să continuu, toate gândurile cele rele o părăsiră și-mi zise răsând:

— Da e o rușine, o rușine mare. Eu, dacă ași fi o cetate cu trei sute guri de tun nu m'ași preda niciodată.

Cum însă domnișoara Laurenzia nu era o cetate și nici nu avea trei sute de tunuri...

La aceste cuvinte Maximilian se opri brusc, și după o pauză scurtă întrebă:

— Dormi, signora Maria?

— Dorm, — răspunse Maria.

— Cu atât mai bine — zise Maximilian

cu un surâs fin—nu trebuie dar să mă tem că te plictisesc dacă voi descrie ceva mai amănunțit mobila din odaia în care m'am aflat cu Laurenzia.

— Numai să nu uiți patul, prietene—zise Maria.

— Era în adevăr—continuă Maximilian—un pat minunat. Picioarele, ca la toate mobilele imperiului, erau făcute din sfynxi cari străluceau în aur. Perdelele patului erau din mătase roșie, și cum lumina focului le străbătea, ne găseam, eu și cu Laurenzia într'o atmosferă cu totul purpurie și-mi părea că sunt zeul Pluto care ține în brațele sale pe zeița Proserpina, luminați de flăcările iadului. Cine e această femeie? Ce simbol reprezintă formele ei frumoase?

Dar oare nu e o negliobie de-a voi să-ți lămurești o astfel de apariție? Oare putem noi distinge lumea a ceea ce visată! Eră oare un capriciu al fanteziei sau o îngrozitoare realitate cele ce am auzit și ce-am văzut în acea seară? Nu știu. Imi aduc aminte că sufletul meu eră plin de cele mai nebunești gânduri și un zgomot nemai pomenit îmi găurea urechea. Era un cântec nebunesc, încet de tot. Cântecul îmi era cu totul cunoscut și în cele din urmă distinsei lovitu-

rile triumghiului și bătaia tobei. Muzica aceasta părea a răsună din depărtare, totuși când mă ridicai, văzui spectacolul mie bine cunoscut, în mijlocul odăei în care dormeam: era piticul cu triumghiul, doamna mamă care bătea toba și câinele cel negru care căuta pe jos ca și cum ar fi căutat literile de lemn.

În timp ce tabloul acesta mi se desfășura înaintea ochilor, somnul domnișoarei Lorenzia devenea din ce în ce mai agitat. Un fior rece îi trecu prin tot trupul, și ca cuprinse de durere, mădulele ei tresăriră. În cele din urmă alunecă din mâinile mele ca o svârlugă și o văzui dansând în mijlocul odăei. Ea juca întocmai cum o văzusem dansând lângă podul de peste Tamisa. Era aceeași pantomimă îngrozitoare, aceleași sărituri pătimășe, aceeași aruncătură a capului peste spate, apoi aceleași aplecări a urechei la pământ, ca și cum ar fi voit să audă ce se vorbea în fundul pământului, apoi aceleași tremurături, aceeași îngălbenire. În cele din urmă făcu mișcarea ca și cum ar fi voit să-și spele mâinile și-mi aruncă privirea laterală..... recunoscui această privire numai după fața ei palidă și nu după ochi, căci era cu ochii închiși... Muzica cânta din ce

în ce mai încet, mama și piticul dispărură ca negura în faptul zilei; dar domnișoara Laurenzia juca încă în mijlocul odăiei, cu ochii închiși. Jocul acesta cu ochii închiși, în mijlocul camerei întunecoase, îi dădea o înfățișare așa de groaznică, că mi se făcu aproape rău și mă bucurai văzând că a încetat dansul.

În adevăr, scena aceasta nu avea nimic plăcut în ea. Dar omul se deprinde cu toate și, după câteva nopți, nu mai eram de loc surprins să aud triumghiul și bătaia tobei și să văd pe drăguța mea Laurenzia dându-se jos din pat și dansând în mijlocul odăiei. Bărbatul ei, generalul bonapartist, era sub arme în apropierea Parisului și serviciul nu-i permitea să stea în oraș. După cum e lesne de înțeles, el a devenit în scurtă vreme cel mai intim prieten al meu și el plânse cu lacrimi de sânge în ziua în care ne-am despărțit. El plecă cu nevastă-sa în Sicilia și de-atunci nu i-am mai revăzut.

Când Maximilian își isprăvi povestirea luă iute pălăria și ieși din odaie.

— SFARȘIT —